

acta

2/87

Od redakce • Články:
Havel, Šimečka, Vaculík •
Spisy Jana Patočky: projekt II

Terminologie nezávislé
literatury: Kantůrková •
Edice Nové cesty myšlení •
Nové knihy: Kadlečík, Uhde

Samizdatová periodika:
Obsah, O divadle, slovenský "K"
Sociologický obzor,
Sborníky "Psi"

**Čtvrtletník Čs. dokumentačního
střediska nezávislé literatury**

ACTA. Ročník 1, číslo 2, léto 1987**Obsah:**

Od redakce	1
ČLÁNKY	
Václav Havel: O jedné otázce	2
Milan Šimečka: Pluralitní literatura	5
Imaginární rozhovor s Ludvíkem Vaculíkem	8
SPISY JANA PATOČKY	
Projekt II	10
Jiří Němec: Komentář	21
TERMINOLOGIE NEZÁVISLÉ LITERATURY	
Eva Kantůrková: Demokracie a nezávislé společnosti	22
SAMIZDATOVÁ PERIODIKA	
Zpráva o Obsahu	25
O divadle (M. Goetzová-Stankiewiczová, -vprn-)	26
Nový slovenský časopis (M. Kubín)	30
Nezávislý sociologický časopis (VVK)	31
Nevíte o sborníku <i>Psí?</i>	32
SAMIZDATOVÉ EDICE	
Nové cesty myšlení (pokrač.)	33
NOVÉ KNIHY - PRO MEMORIA	
Rapsódie a miniatury (JV)	34
Zvěstování Milana Uhdeho (J. Gruša)	36

ACTA. Čtvrtletník Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury. Rediguje Jan Vladislav za spolupráce Jiřího Gruši a Viléma Prečana.

Adresa: Dokumentationszentrum,
Schwarzenberg 6,
D-8533 Scheinfeld
Tel. 09162/7761

ACTA vycházející současně v české a anglické verzi. Toto české číslo má 40 stran a bylo dáno do tisku v říjnu 1987.

Autoři čísla:

Markéta Goetzová-Stankiewiczová (1927), profesorka germanistiky a srovnávacích literatur, *University of British Columbia, Vancouver*
Jiří Gruša (1938), básník a spisovatel, od roku 1980 ve Spolkové republice
Václav Havel (1936), dramatik a esejista, žije v Praze
Eva Kantůrková (1930), spisovatelka, žije v Praze
John Keane (1949), politický filosof, *The Polytechnic of Central London*
Michal Kubín, pseudonym slovenského literárního kritika žijícího ve Francii
Vladimír V. Kusin (VVK) (1929), politolog, od r. 1968 na Západě
Jiří Němec (1932), psycholog a filozof, od r. 1983 ve Vídni
Vilém Prečan (-vprn-) (1933), historik, od r. 1976 v Spolkové republice
Milan Šimečka (1930), filozof a publicista, žije v Bratislavě
Ludvík Vaculík (1926), spisovatel, žije v Praze
Jan Vladislav (J.V.) (1923), básník, esejista a překladatel, od r. 1981 v Paříži

Československé středisko nezávislé literatury
Zakládající členové: Jiří Gruša (místopředseda), František Janouch, Josef Jelínek (jednatel), Ivan Medek, Jiří Pelikán, Vilém Prečan, Karel Jan Schwarzenberg, Pavel Ti-grid, Jan Vladislav (předseda) a d.

Předseda vědecké rady: H. Gordon Skilling

© Dokumentationszentrum zur Förderung der unabhängigen tschechoslowakischen Literatur, e.V. 1987

Texty z ACT lze přetiskovat jen po předchozí dohodě a s uvedením pramene.

ACTA dostávají členové ČSDS zdarma, cena čísla pro nečleny je DM 11, předplatné na celý ročník DM 40.

ISBN: 3-89014-039-4

Herstellung: Druck + Papier Meyer GmbH,
8533 Scheinfeld, Western-Germany

OD REDAKCE

Podle korespondence, která zatím došla jak ze svobodného světa, tak z Československa, ale například i z Polska, se první číslo ACT setkalo nejen se zájmem, ale i s uznáním, které těší. Současně bylo vysloveno nejedno očekávání, především v tom smyslu, jak o tom píše mimo jiné Václav Havel v článku, který najdete na dalších stránkách. Taková očekávání zavazují; redakce ACT se bude snažit je splnit, pokud to bude v jejích silách. Žádná redakce ovšem nevystačí jen s vlastními silami; potřebuje podněty, kritiky a především příspěvky dalších. Tato výhrada je tedy také výzvou k spolupráci všech, kteří mají k tematice ACT, to znamená k problémům naší nezávislé literatury doma i v cizině, co říci.

I když se ve zmíněné korespondenci prozatím neozvaly žádné připomínky nebo kritiky, redakce si je vědoma některých zcela zřejmých nedostatků. Bojovala například úporně a ne vždy úspěšně s jistými technickými problémy, které jsou spojeny se sázením a tiskem českých textů v cizině. To je také důvod některých tiskových chyb, které v textu zůstaly, a především zpoždění jak prvního, tak i druhého čísla, které dostáváte do rukou teprve teď. První ročník bude ukončen v zimě dvojčíslem, jež umožní dohnat zmeškané termíny a začít příští rok včas. Není snad třeba zdůrazňovat, že každé nové periodikum potřebuje jistý čas k tomu, aby se zaběhlo a našlo svoji pravou podobu. Tento čas potřebují i ACTA; ačkoli je jejich program vymezený a nechce soutěživě zasahovat do působnosti

našich literárních časopisů, jak už bylo připomenuto posledně, není to program bez značných nároků a lze ho uskutečnit jen postupně.

Jedním z hlavních úkolů, který stojí před redakcí, je uzavřít diskusi o projektu *Sebraných spisů* Jana Patočky tak, aby se mohlo co nejdříve a co nejlépe začít s jejich vydáváním. Redakce doufala, že se k projektu ozvou také exilová nakladatelství. Protože se tak zatím nestalo, apeluje na ně znovu; bez jejich podpory a zkušeností bude realizace tohoto nálehavého projektu o to těžší.

Jinak chtějí ACTA podle potřeb a možností pokračovat ve volné řadě úvah o smyslu, historii a terminologii naší nezávislé literatury; další příspěvky k tomuto tématu lze najít i v tomto čísle. ACTA by také ráda rozšířila rubriku nových samizdatových knih a časopisů, ale i to záleží především na pomoci dalších spolupracovníků doma i v zahraničí. A podobně je tomu s retrospektivními seznamy různých samizdatových edic; v tomto čísle dokončujeme komentovaný seznam edice *Nové cesty myšlení* a pro příští číslo se připravuje zejména soupis *Edice Petlice*.

Na závěr tedy nelze než opakovat, co jste mohli číst na těchto místech už v prvním čísle: ACTA mají před sebou tolik práce, že ji nemožnou dovést do zdárného konce jen vlastními silami. Spoléhají proto nadále na pomoc všech, kterým na naší nezávislé kultuře opravdu záleží.

ČLÁNKY

V tomto oddílu jsou zařazeny příspěvky, které pro letošní symposium ve Frankenu připravili v té či oné podobě domácí autoři. Námětem symposia bylo téma Knihy, spisovatelé, překladatelé a nakladatelé – čeští a slovenští, doma i v cizině 1970 - 1987. Václav Havel sdělil své poznámky telefonicky formou hovorové řeči; byly zaznamenány na magnetofonový pásek a odtud redigovány. Z poznámek Ludvíka Vaculíka psaných formou dopisu vznikl Imaginární rozhovor. Nejucelenější text poslal Milan Šimečka: své úvaze nedal název; nazvali jsme ji tedy podle jedné z hlavních myšlenek jeho textu.

Redakce

Václav Havel O JEDNÉ OTÁZCE

Několik poznámek po telefonu

Chtěl bych se zmínit jen o jedné otázce, která pravděpodobně s tématem frankenského symposia souvisí, i když je to věc zdánlivě jen vedlejší, technická, vnějšková. Jde o toto:

Když samizdat začínal v první polovině sedmdesátých let, byly to jednotlivé texty psané na stroji, které zde porůznu kolovaly a jen tu a tam se některý dostal ven, kde ho tu a tam otiskl nějaký exilový časopis. Pak vždycky následovaly tvrdé výslechy, jak se to tam dostalo, kdo to tam poslal. A exilové časopisy pochopitelně psaly, že text zveřejňují “bez vědomí a vůle autora”, uvádělo se, že jej přes hranice zahrála náhoda lidé v zahraničí cítili potřebu krýt domácí autory proti eventuálním následkům, které by mohlo mít publikování jejich textů v exilovém tisku. To bylo řekněme před patnácti, možná dvanácti lety.

Od té doby ale došlo k vývoji, situace se změnila, leč stereotypy, které se tehdy z pochopitel-

ných důvodů vytvořily, přetrvávají dodnes. Jak jsem si malým privátním průzkumem ověřil, všichni, s nimiž jsem o věci mluvil, se domnívají, že by bylo přiměřenější, kdyby se za změněné situace změnily i některé z těch stereotypů.

Co to znamená konkrétně? Exilové časopisy, některé víc, některé míň, přetiskují dnes spoustu domácích textů, ale z jakési tradice nebo vlivem stereotypu, že kryjí domácí autory, neuvádějí prameny, jak k nim přišly a odkud je převzaly. Jenže dnes už u nás existují desítky samizdatových časopisů, což před léty nebylo, a jsou to časopisy, které mají pravidelný rytmus, ale také svou redakční ctižádost a dbají na svou prestiž. Tyto časopisy dobývají často obtížně a složitě z autorů příspěvky a pak je dlouze nebo komplikovaně redigují, protože ve sféře neoficiálního písemnictví tradiční redaktoři, korektoři atd. neexistují a profesionalita autorského projevu upadá, což ještě zvyšuje nároky na redakční práci, která je v samizdatových podmínkách o to obtížnější. Zkrátka, domácí samizdatové časopisy si tak či onak objednájí nebo seženou texty, zpracují je, uveřejní je - a pak tyto příspěvky vyjdou v různých exilových publikacích, aniž je uvedeno, odkud jsou převzaty.

Když potom člověk pročítá exilový tisk, má pocit, že domácí samizdatové časopisy vůbec neexistují, že vycházejí jedině časopisy v exilu, a pokud jsou autoři z domova publikováni v zahraničí, že je to tím, že buď psali přímo pro exil, nebo že se jejich text kolující doma dostal náhodně do zahraničí a tam byl přetištěn.

Jistě, je jen dobře, je to dokonce bezvadné, že se texty z domova přetiskují. Avšak způsob, jakým se to dělá, už neodpovídá změně situaci. Jak jsem zjistil, všechny samizdatové časopisy stojí o to, aby se o nich vědělo a nevznikal optický klam, že existuje pouze tisk exilový a žádná periodika domácí. Stává se totiž, že exilový časopis převezme až třetinu či polovinu určitého samizdatového časopisu, a přitom se o existenci toho časopisu ani nezmní. Před časem otiskl například *Obrys* jako úvodní článek text ze samizdatového časopisu *O divadle*. Šlo o atraktivní zasvěcenou analýzu nedávné situace Národního divadla a bylo jasné, že to musel psát někdo ze struktur, kdo tam pravidelně chodí. Získat text, přemluvit autora, aby to pod pseudonymem napsal, zredigovat to, protože to nebylo napsáno nejlíp, to všechno byla velká práce. A pak to vyjde v *Obrysu*, ale není uvedeno, že to je převzato ze samizdatového časopisu *O divadle*, takže to dělá dojem, že *Obrys* má doma jakousi zvláštní síť lidí, kteří pro něj píšou úvodníky a zasvěcené články. Jistě to nebyl od *Obrysu* zlý úmysl, ani snaha chlubit se cizím peřím, v dalším čísle otiskl dokonce odstavec o tom, že v Čechách vychází nový časopis *O divadle*, jako by to chtěl napravit.

Takové věci jsou běžné. Například v posledním *Čtení na léto* je také několik článků převza-

tých z časopisu *O divadle*, ale ani tam není nikde uvedeno, že tento časopis existuje. Ve *Čtení na léto* se celý ten oddíl sice jmenuje *O divadle*, ale toto označení vypadá jako název rubriky, která je dílem redakce. Je tam přetištěn dokonce i můj článek, který jsem dal do *Čtení* ze své vůle. Nevyšel tedy "bez mého vědomí", ale s "mým vědomím" a s jedinou podmínkou, totiž že bude uvedeno, že byl původně napsán pro samizdatový časopis *O divadle*. Právě to však ve *Čtení na léto* uvedeno nebylo.

Zdůrazňuji znovu: nepodezírám redaktory exilových časopisů, že se chtějí chlubit cizím peřím, nebo že kuchají samizdatové časopisy, aby mohli předstírat, kolik mají domácích přispěvatelů. Je to relikv doby, kdy se okolo toho chodilo po špičkách s obavami neškodit autorovi, a proto se naopak s maximálními ohledy na něho zdůrazňovalo, že za to nemůže, dostal-li se jeho text do zahraničí. Nemám v nejmenším úmyslu rekriminovat nebo někoho vinit ze zlé vůle. Příklady, jež jsem uvedl, jsou jistě zvoleny náhodně, a necht' to nikdo nebere osobně. Jde mi pouze o to, ilustrovat situaci, nad níž bychom se měli všichni společně zamyslet. Dozrál totiž čas pozměnit dosavadní stereotypy.

Mohu zodpovědně prohlásit, že samizdatové časopisy stojí o to, aby se o nich vědělo. Vycházejí v nevelkých nákladech, jejich rozšiřování mezi čtenáři je obtížné, každá publicita je pro ně důležitá. Avšak exilový tisk o nich až na výjimky nereferuje. Těch výjimek je málo a daly by se spočítat na prstech jedné ruky: sumarizující informace o *Parafu*, o samizdatovém časopise *O divadle*, ve *Svědectví* kdysi článek šéfredaktora o dvou číslech *Vokna* a *Revolverové revui Jednou*

nohou, při čemž by právě pro *Svědectví* jistě nebylo nemožné obstarat si všechna čísla řečených časopisů a zadat je k odborné recenzi.

Mnoho viny je i na lidech doma, kteří se nedovedou postarat, aby se domácí časopisy dostaly do správných rukou. Ale přece jen: *Revolverová revue Jednou nohou* otiskuje velké inzeráty na knihy vydané v exilových nakladatelstvích nebo na exilové časopisy, ještě nikdy jsme však neviděli, že by exilové časopisy uveřejnily inzerát na samizdatové časopisy domácí, neřku uvedli, že tyto časopisy existují. Spokojují se s tím, že si z nich vyberou, co se jim nejvíc líbí, otisknou to jakoby nic, ale aby o domácích periodikách informovali, o to se už nestarají.

Situace se, doufáme, výraznělepší tím, že začala vycházet *Acta*, od nichž si slibuji, že budou přinášet nejvíc informací tohoto druhu, že budou systematicky informovat, co se v nezávislém či samizdatovém tisku doma děje, že budou anoncovat periodika a knížky, dokonce i ty, které sice Dokumentační středisko nemá, ale může o nich převzít informaci z *Kritického sborníku*, který už léta pilně anoncuje všechno, co se redakci dostane do rukou. Pravda, úplný přehled o všem nemá nikdo a v daných podmínkách ani nikdo mít nemůže, to je pochopitelné; ale z anoncí v *Kritickém sborníku* a v *Infochu* si přece jen lze udělat docela dobrý obraz.

Rezumuji ještě jednou: Člověk neznalý věci musí mít dojem, že pro oblast českého jazyka existuje pouze exilový tisk, pro který píšou náhodně také lidé žijící v Československu, jinak nic. Je to tím, že chybí pravidelné informace o domácích časopisech, informace, které by uvá-

děly aspoň jejich tituly, hlavní články a autory, třeba i bez hodnocení, protože je pochopitelné, že není v silách žádného časopisu recenzovat všechno. Zatím se však nerecenzuje skoro nic – a nikoho to ani nepálí.

Přitom redakce samizdatových časopisů nejsou už anonymní, i když většinou v impresu jména vydavatelů neuvádějí; mají jistou redakční koncepci, mají jistou redakční ambici a také hrdost na výsledek své práce, podaří-li se jim dobře zkomponovat číslo anebo dát časopisu osobitou tvářnost a vydávat ho delší dobu s jistou stále vzrůstající profesionalitou. Tím víc je ale frustruje, když vidí, že spousta textů, které oni v potu tváře získali, “na koleně” zredigovali a otiskli v časopise vydupaném takřka z ničeho, se objevuje v exilovém tisku bez jediné zmínky o tom, že byly převzaty z toho či onoho časopisu a že ten časopis vůbec existuje. A zase: nejde o chválu, o kladné hodnocení toho, co v samizdatu vychází. Potřebujeme kritiku, každý ať napíše, co si o tom myslí; ale ať se o tom píše.

I my jsme přirozeně museli překonat staré návyky a stereotypy. Vydávat časopis, to byla věc hraničící s vězením. Nakonec však i *Obsah*, který se nejdéle ze všech bránil přiznat svůj statut periodika, třebaže patří k nejstarším literárním časopisům československého samizdatu, i ten se dopracoval ke stanovisku, že se situace změnila, že zvyklosti ze starších dob jí už neodpovídají a že tedy se musí přiznat k tomu, že je časopisem.

Tento trend je obecný. Všechny samizdatové časopisy stojí o to, aby se o nich vědělo, aby se psalo o tom, co se v nich uveřejňuje, aby byly

anocovány, recenzovány a kritizovány. A aby u příspěvků, které se z nich přetiskují, bylo řádně označeno, odkud jsou převzaty. Ono “bez vědomí autora” je dnes taky už nadbytečné. Samizdatový časopis je věc veřejná, publikace v něm je sama o sobě už zveřejněním a převzetí textu takto zveřejněného je otištěním čehosi, co už je veřejné prostřednictvím samizdatu.

Kdyby byly poměry normální, nebylo by třeba toto všechno zdůrazňovat. Každý by měl možnost na novinovém stánku či u knihkupce nebo v knihovně snadno zjistit, co vychází, a předplatit si či pravidelně kupovat, co chce číst. Jenže v dnešních podmínkách, kdy každý samizdatový časopis nebo každá samizdatová knížka zasahuje vždy jen určitou, a ještě poměrně malou skupinu a kdy nikdo nemůže mít přehled o všem, v takových podmínkách je důležité, aby se všude psalo o všem ostatním. Jen tak lze informovat co nejširší veřejnost o tom, co jinak může jednotlivec vlastním úsilím zjistit jen útržkovitě. Ne všichni budou budou číst všechno, každý si vybere, co se mu líbí a co odpovídá jeho zájmům a vkusu; ale aby si mohl vybrat, aby vůbec měl vědomost o celém spektru existující četby, k tomu musí být vytvořen předpoklad informací, za něž tak plamenně pléduji. Jistěže i nadále bude pro čtenáře obtížné obstarat si všechno, co chtějí číst, ale budou aspoň vědět, co hledat, po čem se pít, budou mít základní informace a povědomí o celém spektru samizdatové literatury.

To, co říkám, je svědectvím o posunu zdejší kulturní situace. Před deseti lety neexistoval žádný časopis, nejvýš nesmělé a zašifrované pokusy. Vývoj, k němuž došlo, by měl být bez roz-

paků deklarován a manifestován jako normalnost, zdůrazněn a příznán. Prostě nevytvářet kolem samizdatových časopisů nimbus čehosi napůl nelegálního, napůl konspirativního, o čem je lepší mlčet, aby se někomu neublížilo. Situace je opačná, dnes se časopisu nejvíc pomůže tím, když se o něm ví, když se o něm píše, když se bere jako součást kulturního života této země.

A tak zdánlivě jen technická záležitost směřuje k obecnému. Vzájemná informovanost – samizdatu o tom, co vychází v exilu, exilu o tom, co vychází v samizdatu – to by bylo další potvrzení toho, že existuje jedna a nedělitelná literatura, ať už zveřejněná na stroji, cyklostylem nebo tiskem, doma nebo za hranicemi.

Milan Šimečka

PLURALITNÍ LITERATURA

Předpokládám, že literatura se v první vlně exilu po roce 1948 zařizovala tak jako lidé, na pár let, přechodně a provizorně. Nemoc vypadala sice ošklivě, ale lidská přirozenost je náchylná věřit spíš v rychlé uzdravení než v trvalé zmrzačení. Neprožil a neprocítil jsem to a nemohu tedy vědět, kdy a v kterém bodě se rozšířilo poznání, že literatura nesnáší vyčkávání a provizorium, že může přetrvat jen v klidné a sebevědomé pluralitě. Nechci prohlašovat, že k nám tenkrát, koncem padesátých a v šedesátých letech, doléhalo z této plurality všechno, co bylo takto myšleno. Podléhal jsem tehdy jistě falešnému dojmu, že tuto pluralitu představuje třeba jen *Svědectví*. Nu, každý žil z toho, k čemu se dostal, i dnes je tomu nejinak.

Po roce 1968 to bylo doma stejné. Děly se věci, které už svou povahou budily dojem, že nemohou trvat, že jde jenom o provizorium. Přestože tohle jsem už prožil a procítil, nemohu ani teď s jistotou říci, zda Vaculíkova samizdatová *Morčata* byla ještě zbytkem jedné éry v literatuře nebo již počátkem nové. Anebo bylo tím počátkem počernické dobrodružství s Havlovou hrou?¹ Nicméně se tehdy podruhé prosadilo poznání, že literatura nemůže vyčkávat na lepší časy, a kdyby se zařídila na vyčkávání, mohlo by to znamenat i její zánik. Možná, že tu však nešlo ani tak o poznání a vědomý čin, jako spíš o tajemný projev kulturní imanence, srovnatelný s nějakým biologickým pochodem v přírodě. Faktem je, že výsledkem tohoto nečekání je to, co tu dnes máme: rozsáhlá ineditní tvorba, exilové časopisy a vydavatelství, spousta pěkných knih, probouzející se videoinformace, překlady, prostě slušná pluralitní literatura. K této pluralitě počítám i to, co vychází doma a co se vyhnulo ideologické pasti. Což je většinou literatura, která se šikovně vzdálila od hlavního ideologického sběrače (tak se dneska v češtině říká kanálu) a může si hledět úrovně. Chválabohu za to; co by to byla za práce, kdyby se musela paralelně dorobit i každá detektivka!

Už jsem měl příležitost říci, že v poměrech, které se u nás jinak jen postupně zhoršují, představuje podle mé zkušenosti existence dnešní pluralitní české a slovenské literatury cosi, co nejvíc povznáší. Snad ani příliš nepřeháním, když v této souvislosti mluvím o zázraku. Ale dost nadnesenosti! Známe zde vaše stížnosti a vaše nářky, vždyť se budete radit asi právě o tom, jak udržet tento zázrak při životě. Tak moc nám však zase nevěřte, když říkáme, že chá-

peme vaše svízele při vydávání knih. Vždyť sotvakdo z nás přesně ví, kolik stojí vydání jedné knížky, jak se vyjednává s tiskaři, kteří mají vyásazet knihu plnou háčků, čárek a kroužků, a jaké to je přemlouvat lidi, aby si knihu koupili, když si mohou vybrat mezi knihami a dovolenou na Bahamách.

Ani jedna z knih, o kterých mluvím, se přirozeně nedá koupit v nějakém zdejší knihkupectví, ale měli byste vědět, že i zde žijí svým vlastním životem. Stávalo se sice, a byl jsem toho očitým svědkem, že mladá dívka v panice před domovní prohlídkou zahodila *Příběh inženýra lidských duší* do popelnice (Bůh jí to odpusť!), ale dnes se to už nestává. Spíše se stává, a vždy mě to dojíká, že se mi vrátí kniha, kterou jsem kdysi někomu půjčil, očtená až k ubohosti, prošlá rukama a myslí desítek lidí. A viděl jsem už také samizdat, který si majitel svázal do plátna a ozdobil zlatými písmeny. Není knihy, která by zanikla beze stopy.

Potřebujeme, aby pluralitní literatura trvala, ze dvou hlavních důvodů: kvůli pluralitě jazyka a kvůli pluralitě příběhů. Ne už tolik kvůli pluralitě politických postojů a ideových platforem. To jsou záležitosti poddajné, lehce změnitelné, většinou lidí není třeba nějak zvlášť otevírat oči; řekl bych, že lid této země ví své, že má svá poučení hluboce zažitá. Bojím se však, že nemá dost odolnosti, aby bez úhony přestál desítky let trvající mrzačení jazyka, jeho sterilizaci, vyprazdňování a redukci v duchu newspeaku. Zvláště řeč novin, rozhlasu a televize je schopna při delší konzumaci vyvolat hlubokou depresi. Odolávat tomuto dlouhodobému bušení frází a absurdních opakovacích cvičení z blahopřejných tele-

gramů, komuniké ze státních návštěv, zpráv ze zasedání různých orgánů je možné jen tehdy, dostane-li se člověku aspoň pár gramů protíváhy. Při zachraňování normální češtiny a slovenštiny je úloha pluralitní literatury nezastupitelná. Mnoho lidí mi říkalo, že právě rozdíl v řeči, v její barvě a zvuku odlišuje domácí úřední poušť od svobodného projevu. Stačí prý pohled na první tři věty, aby člověk rozpoznal, že čte něco zakázaného. Nejsou to hlasy hlasatelů, co signalizuje správně ulovenou vlnovou délku v rozhlase, ale barva slov. Tohle je třeba mít na paměti a udržovat pluralitu jazyka. A neupadat do domácích návyků, jen s jinou orientací. Třeba když se rozhodneme psát v některém exilovém časopise žlučí.

Existence pluralitní literatury také zaručuje, že se uchovává různost lidských příběhů. Že se doplňují povolené příběhy na příběh celonárodní. V literatuře, kterou si můžeme koupit, se rozvíjejí zdánlivě celistvé příběhy, lidé jsou v nich dobří i zlí, milují se a nenávidí se, mají starosti s dětmi, honí se za penězi a kariérami a nemusí být už dokonce ani nadšeni budováním socialismu. Přesto jsou to příběhy invalidní. Sama skutečnost světa, ve kterém se odehrávají, je plná pahýlů. A autoři takových příběhů o tom ani nemusí vědět. Pamatuji se na takový sebeklam z šedesátých let, kdy postupná smířlivost předběžné cenzury budila dojem svobody. Ale byl to jen dojem, protože ty nejtragičtější lidské příběhy zůstávaly nadále nevhodné pro veřejnost. Dnešní oficiální spisovatelé možná podléhají stejnému klamu. Preparují však skutečnost předem, protože v naší bezdějinnosti vyjímají své hrdiny ze smutného příběhu své vlasti. Havel dokonce tvrdí, že “útok proti pluralitě a příběhu

na veřejné půdě není jen útokem na jednu stránku či oblast života, ale útokem na život jako celek”. (Příběh a totalita, *Svědectví* č. 81, str. 31) O tom se dá diskutovat, protože známe příklady příběhů úplně vydělených z velkých dějin, a přece poutavých po staletí. Ale to není náš případ. U nás nejsou “soukromé vichřice” vyňaty z dějin proto, že se ve své identitě a nezávislosti o ně prostě už starat nemusíme, ale proto, že se ve své ubohosti o ně ani zajímat nesmíme.

Různosti příběhů není nikdy dost. Jen skrze ni se složí pravdivý obraz národního bytí a jen tak se vynoří základ pro pluralitní budoucnost. I já, který mám, jak se domnívám, přístup k dostatečně široké četbě, jsem vždy znovu a znovu příjemně překvapen, když se setkám třeba s knížkou Willyho Lorenze² a zjišťuji, že v zeměpisném prostoru, který je mým domovem, se mohl odehrát myšlenkový příběh tak odlišný od těch, jež jsem zatím znal.

Mluvím však velmi opatrně o knihách jako předobrazu pluralitní budoucnosti, protože jejich síly jsou malé ve srovnání s dosahem totalitní státní televize, státního rozhlasu atd. Přesto však pokládám dnešní pluralitní literaturu za zdroj naděje, protože podle mého není zbytek toho, co tu kdysi bylo, ale začátkem toho, co bude.

Samozřejmě se zabýváme soukromými úvahami o tom, za jakých okolností bude možné dnešní stav zrušit a pluralitní literaturu přestěhovat se vším všudy domů. Pozorujeme přitom bedlivě to, co se děje v Sovětském svazu, vědomi si toho, že ať chceme či nechceme, jsme už čtyřicet let od Sovětského svazu odvození. Usuzu-

jeme střízlivě, že u nás se neděje nic, i když se pomalu zdá možné, že přechovávání jiné než státem povolené knihy se už nebude považovat za zločin. Je to málo, ale proti minulosti dost. Nedůvěra režimu ve vlastní možnosti a návyk kopírovat jsou tak zažité, že k malému zlepšení může dojít i bezděčně. I špatná kopie může zlepšit vzhled našeho příbytku a rozpačité kopie reforem mohou uvolnit cestu ke skutečné reformě. Ale co všechno by se muselo stát, že ano?

Od tohoto opatrného optimismu je ovšem daleko ke zrušení dnešního stavu rozdělené literatury. I tomu nejlibovolejšímu státu nelze věřit, pokud je držitelem všech výrobních prostředků podmiňujících normální existenci kultury. Slibnější možnost vidím v rozvinutí dnešních podob pluralitní literatury a v trvání na nich. Jestliže přece jenom trochu zesluší poměry a pluralitní literatura bude mít větší pole působnosti doma, pak to bude přímo závratný krok vpřed. A tak pro nejbližší dobu budeme asi muset pečovat o to, co máme, a i při vši skromnosti a skepsi myslet na to, že to není konečnou tak málo. Vždyť dohromady, jak se mi zdá, bychom se všemi těmi knihami už mohli uspořádat malý frankfurtský veletrh. Kdo by si to byl kdysi mohl pomyslet!

Srpen 1987

(1) 1. listopadu 1972 provedli mladí ochotníci v jednom sále v Horních Počernicích novou hru Václava Havla *Žebrácká opera*; představení se stalo manifestací nezávislé kultury, ale také záminkou k rozsáhlé policejní represí proti autorovi, režisérovi, hercům i části obecenstva.

(2) Willy Lorenz, *Monolog o Čechách*. Opus Bonum: Mnichov, 1987. Překlad knihy *Monolog über Böhmen* publikované poprvé v roce 1964. (Pozn. red)

IMAGINÁRNÍ INTERVIEW S L. V.

Ludvík Vaculík, pokud vím, nepatří k těm, co se hrnou do interviewů. A nepatří, bohužel, ani k psavcům dlouhých dopisů. Přesto občas napíše pár stránek, které jsou nejen dopisem, ale i hotovým rozhovorem: jen vepsat příslušné otázky. Udělali jsme to tedy, zčásti s jeho souhlasem. Otázky jsou imaginární, odpovědi autentické, i když místy lehce krácené a upravené. Odpovědnost za to padá na redakci ACT.

A: Jistě čtete aspoň některé exilové časopisy. Co jim říkáte?

V: Chodí sem nestejně, posuzovat je – myslím ty ostatní než *Svědectví* a *Listy* – bylo by tedy založeno na dost náhodných dojmech. Například mi byl často proti mysli *Reportér*, a více lidem tu, jenže v některých věcech je zase jedinečný – informací o stavu exilu, v reportážích, rozhovorech. Bulvární tón některých drobných příspěvků, ohlasů, by nebylo správné potlačit, je také informací o čtenářstvu, to se dá jedině převychovat – samým *Reportérem*, úrovní jeho příspěvků.

Ted'ka bych vysoko cenil *Proměny*, ale neznám je moc dlouho. Například poslední číslo (*Charta 77*, národní charakter) je takové, že budí nutnost, aby je četlo co nejvíc mladých lidí. Vůbec: otázka, zda knihy a časopisy vydávané v exilu přispěly k poznání našich moderních dějin, musí být zodpovězena, že velice!

A: To člověk rád slyší ... Ale co dál?

V: Časopisy vedou zřejmě existenční boj, v němž hledají pomoc u Nadace Charty 77. Napadlo mi, a to posuzujte shovívavě, protože nic nevím, zda by se neměly víc odlišit, “profilovat”, a podle toho ... hledat si mecenáše podobného profilu. Co kdybyste podnikli promyšlenou a trpělivou práci najít pro každý časopis patrona – nějakou kulturní instituci v té či oné zemi, jež by tím ovšem měla právo ptát se po výsledcích, po úrovni. Tady vydává časopis, dokonce knihy, už i JZD Slušovice. Ale musí to trošku být o kra-
vách.

A: *Mluvil jste o “profilování”. Co jste tím konkrétně myslel?*

V: Člověk tady by, častěji, chtěl vidět, že ten a ten časopis je pro exil, tento pro nás. V tomto ohledu má zas *Reportér*, soudě podle posledka, přednost: zdá se mi být víc pro exil a my se tu o exilu víc dovíme. Jiné časopisy zas by měly, jak to dělají *Listy* i *Svědectví*, nahrazovat mezeru u nás a nám. *Proměny* to dělají. Dřív jsem víc dostával do ruky *Studie*: ale teď je zčásti zaplňují zprávy z *Infochu* a sdělení VONSu. Což je také užitečné, ale časopis tím je statičtější.

Ještě ale k tomu *Reportéru*: napadá mě, zda jsem se o něm nevyjádřil nespravedlivě, protože málo znale. Dostal jsem zrovna poslední jeho číslo ... a je zřejmé, že to je nejživější časopis z těch, co tu čteme. Zatímco ostatní jsou založeny na politice a kultuře v proměnlivé proporcii, *Reportér* navíc je založen na životě, osudech, událostech. Vidím, že má čtenáře i dopisovatele po celém světě, má tedy šanci být opravdu dorozumívacím prostředkem v exilu.

A: *A teď ještě o něčem jiném, co tady lidi zajímá: o tom, čemu se říká generační problém ...*

V: Tu či tam? Pokud tu: Nejvážnějším jeho bodem zdá se mi nedostatečná výměna myšlenek mezi generacemi. Takže se možná ani nemůže dost projevit, co mladší generace po nás berou a co odmítají. V tom hodně může spravit právě exil – publikační činností.

K tomu poznámka: Právě jsem dostal brněnského *Hosta* – tlustý, pěkně, asi xeroxem, vytištěný špalek, podnik mladého Brna. Co je nápadné: Že spíše než ukázkou toho, co mladí tvoří, je to přehlídka toho, co je zajímavé: Ladislav Klíma, Havlova poslední hra, Uhdeho text. Bylo by v mladém Brně vůbec na samostatný literární časopis?

A: *Říkáte Brno. A co slovenská literatura?*

V: Dlouho mi vadí, že si jí nikdo nevšímá. Já o ní psát nedovedu. Jsou tam zajímavé knihy, dobrá jména – Hudec, Ferko ml., Johanides, Sloboda, Puškáš. Já to dost čtu, už léta, a marně k tomu pobízím své okolí. Myslím si, že slovenské vědomí velice může obohatit vědomí české. Zatímco slovenská literární kritika (*Romboid*, *Slovenské pohľady*) si české literatury všímá, opačně – mlčení. (Samozřejmě, ani slovenská kritika neví o ineditní české literatuře!) Ale: slovenští autoři se vyjadřují o životě drsněji, nelitostněji, avšak bez vědomí souvislostí s politikou. Žádná transcendence: lidé jsou, pozrime sa, tací! A mně se zdá, že tím holým popisem, tou holou ctností realismu až naturalismu literatura ztrácí poslání, vlastně se dehumanizuje. Ta-

kový páralovský cynismus (?). Slobodova *Uršul'* nebo Hudecovy *Čierne diery* jsou snadno a rychle napsané, není v tom slovesné úsilí.

Tak toto píšu jako upozornění pro vás, abyste si všímali i slovenského psaní! Někdo by si měl vzít ten úkol nebo by měl být podnícen, aby si ho vzal. Stojí za to! Oni na jedné straně se honosí jakoby větší pravdivostí či volností k pravdě, ale zároveň se jí trestuhodně, nevědomky a nepozorovaně, nekomentovaně zpronevěřují! Kazí literaturu!

Nemohly by se některé instituce spojit v úmyslu: vypsát ceny na studii o slovenské literatuře, jejím vztahu k české atd? Dejte na to někomu stipendium. – Sakra, teď to neumím jasně vyjádřit, budu o tom muset napsat zvlášť, asi fejeton. Že česká literatura a celé české společenské vědomí se hloupě ochuzuje o určité poznání, ale i o některé krásy, když nebere slovenskou literaturu na zřetel aspoň tak, jak Slováci berou českou. A mělo by ji, z větší odpovědnosti, brát na vědomí víc než oni.

SPISY JANA PATOČKY

Skupina spolupracovníků Patočkova archívu ve Vídni zabývající se redigováním Patočkovy pozůstalosti zaslala ČSDS do diskuse o projektu Sebraných spisů Jana Patočky novou variantu jejich uspořádání. Návrh řečené skupiny zveřejňujeme v plném znění.

Redakce

PROJEKT SPISŮ JANA PATOČKY – II

Úvodem

Je dnes zcela zřejmé, že Patočkovo dílo má a bude mít pro český duchovní život a českou kulturu zásadní význam; v neposlední řadě to zdůraznila i úvodní slova k prvnímu návrhu *Sebraných spisů* v ACTECH 1/87. V Československu byly prakticky uzavřeny práce na přípravném, samizdatovém vydání a případným vydavatelům *Spisů* bude brzy k dispozici v podstatě celý a zčásti také zpracovaný materiál. První návrh *Spisů* se snažil maximálně využívat textů v existující podobě, ať už samizdatové, či dříve tiskem publikované. Takový přístup by sice ušetřil určité

množství práce, avšak neumožnil by ani jednotnou textovou redakci, které je naléhavě zapotřebí, ani nově rozvržené členění, jež je stejně nezbytné, protože samizdatové vydání bylo v některých ohledech improvizované a řídilo se často parciálními nebo technickými hledisky.

Věříme, že ČSDS bude s to zajistit pro vydávání *Spisů* podmínky, které umožní koncipovat je způsobem odpovídajícím jak jejich významu, tak skutečnosti, že půjde o základní, kritické vydání celého díla, jež bude zřejmě na dlouhou dobu jediným uceleným pramenem k studiu nejen Patočkovy filosofie, ale i mnohých důležitých aspektů českých dějin a českého myšlení. Předkládáme proto k diskusi nový návrh struktury *Spisů* členěný do 15 svazků, včetně podrob-

ného rozpisu jejich obsahu. Zásady, jimiž jsme se řídili, a vysvětlivky k jednotlivým svazkům uvádíme v Komentáři.

Jan Patočka, *Sebrané spisy*

Návrh členění do svazků

1. Péče o duši I (1929–1873)	710 stran
2. Péče o duši II (1973–1977)	630
3. Masaryk, české myšlení a dějiny (1932–1976)	830
4. Fenomenologie I (1931–1969)	720
5. Fenomenologie II (Přednášky 1968–1970)	700
6. Fenomenologie III (1970–1977)	730
7. Umění a filosofie (1935–1975)	530
8. Přednášky k antické filosofii I (1945–1949)	750
9. Přednášky k antické filosofii II (1971–1972)	700
10. Komenský I (1941–1964)	550
11. Komenský II (1965–1970 + nepublikované texty)	680
12. K dějinám filosofie	730
13. Miscelanea (Laudationes, nekrology, polemiky, recenze a j. 1929–1976)	640
14. Korespondence	cca 500
15. Dodatky, překlady, bibliografie, rejstříky	cca 600

Názvy svazků jsou pracovní. Počet stran je přibližný. Celkem by *Spisy* měly asi 10 000 stran

NÁVRH OBSAHU

Svazek 1. *Péče o duši I.*

1. Theologie a filosofie (1929)	stran 6
2. Platonismus a politika (1933)	3
3. Několik poznámek k pojmu dějin a dějepisu (1934)	9
4. Platón a popularisace (1934)	8
5. Několik poznámek o světské a mimosvětské pozici filosofie (1934)	8
6. Několik poznámek o pojmu “světových dějin” (1935)	11
7. O dvojmí pojetí smyslu filosofie (1936)	14
8. Existe-t-il un canon définitif de la vie philosophique? (1937)	4
9. Myšlenka vzdělanosti a její dnešní aktuálnost (1938)	13
10. Filosofie v dnešní situaci (1939)	1
11. Životní rovnováha a životní amplituda (1939)	6
12. O filosofii dějin (1940)	7
13. Evropský rozum (1941)	2
14. Mládí a filosofie (1941)	7
15. Světový názor, obraz světa, filosofie (1942)	9
16. K dopisu Timotheovu (1946)	3
17. Ideologie a život v ideji (1946)	7
18. Negativní platonismus. Rozvrh “Negativního platonismu”. Problém negativního. Zápor a nicota (50. léta)	44
19. Nicota, absolutní pozice a zápor (50. léta)	20
20. Problém pravdy z hlediska negativního platonismu. Negativní platonismus a problémy duchovního světa (50. léta)	37
21. Nadcivilizace a její vnitřní konflikty (50. léta) ...	56
22. Problém úpadku a regenerace (50. léta)	10
23. Velké prvotní civilizace a Indie (50. léta)	10
24. Struktura zjevů objektivního ducha (50. léta)	8
25. Práce a technika (50. léta)	2
26. Hospodářství a jeho vztah ke světu (50. léta)	3
27. Tendence k ovládnutí přírody (50. léta)	2
28. Dialektika (50. léta)	27
29. Ideologická metoda (50. léta)	7
30. Nemetafyzická filosofie a věda (50. léta)	7

31. Věčnost a dějinnost (50. léta)	122
32. Humanismus (50. léta)	3
33. Humanismus, pozitivismus, nihilismus a jejich překonání (50. léta)	20
34. Čas, mýtus a víra (1952)	5
35. Problém člověka v dnešní filosofii (60. léta)	15
36. Filosofie a teologie (60. léta)	1
37. Zur heutigen Weltlage der Philosophie (60. léta) .	3
38. Inteligence a opozice (1969)	10
39. O principu vědeckého svědomí (1969)	3
40. Morálka obecná a morálka vědce (1969)	10
41. Spisovatel a jeho věc (1969)	10
42. Duchovní základy života v naší době (1970)	8
43. Počátky systematické psychologie (1971)	10
44. Platónova nauka o duši (1972)	15
45. Zur ältesten Systematik der Seelenlehre (1972) .	14
46. Der Sinn des Mythos vom Teufelspakt. Eine Betrachtung zu den Varianten der Faustsage (1973)	13
47. Vom Ursprung und Sinn des Unsterblichkeitsgedankens bei Plato (1977)	14
48. Europa und Nach—Europa. Nedokončená studie. Z pozůstalosti. (1973)	87
49. Die nacheuropäische Epoche. Čistopis studie. Z pozůstalosti. (1973)	18

Svazek 2. *Péče o duši II.*

50. Platón a Evropa. (1973)	200
51. Demokrit a Platón jako zakladatelé metafyziky (1973)	14
52. Kacířské eseje o filosofii dějin (1975)	110
53. Přednášky ke Kacířským esejům (1975)	90
54. Čtyři semináře ke Kacířským esejům (1975)	50
55. Vlastní Glossy ke Kacířským esejům (1975)	12
56. Na čem spočívá nutnost obětovat člověka člověku? (1973)	1
57. Cesta Evropy k univerzální civilizaci (1973)	3
58. Filosofie, problém posvátného a božského (1974) .	1
59. Zlomky: Stát a otázka po bytí, Evropapramenem dějin, Evropská údobí dějin (1974)	15
60. Zlomky 11/15b, 10D/34, 11/19, 6H/3, (1974)	7
61. Gilgameš (Náčrt) (1974)	10
62. Zlomky 12H/10, 12H/15, OB/12, OB/13 (1975) .	10

63. Zlomky: Was Europa ist., Význam po-evropského postoje, 10E/24, OB/12 (1975)	13
64. Každodennost – výjimečnost (1975)	2
65. Římská rodina, akceptace, pieta (1975)	5
66. Zlomky 5E/10, 5E/2, 34/2 (1975)	6
67. Impérium (1975)	3
68. Das Geschichtsschema (1976)	18
69. Zlomky k eseji Geschichtsschema (1976)	5
70. Hrdinové naší doby (1977)	2
71. O povinnosti bránit se proti bezpráví (1977)	1
72. K záležitostem Plastic People of the Universe a DG 307 (1977)	1
73. K prohlášení Generální prokuratury ČSSR ze dne 1. února 1977 (1977)	1
74. Co můžeme očekávat od Charty 77 (1977)	2
75. Čím je a čím není Charta 77 (1977)	1
76. Proč nemá být Charta 77 zveřejňována a jaké jsou logické prostředky jejího zkruslování a utajování (1977)	2
77. Poslední interview (1977)	3
78. Prohlášení (o rozhovoru s holandskými novináři a holandským ministrem zahraničí, 1977)	1

Svazek 3. *Masaryk, české myšlení a dějiny*

79. Die tschechische Philosophie seit 1918	21
80. Bericht über die tschechische Literatur zur gesamten Geschichte der Philosophie (von 1922 bis 1931) (1932)	20
81. Masarykovo a Husserlovo pojetí duševní krize evropského lidstva (1936)	12
82. Německý historik o Masarykově a Pekařově pojetí českých dějin a české kulturní orientaci (1936)	5
83. Ještě k Masarykově filosofii náboženství (1937) ...	2
84. Filosofické předpoklady praktické činnosti (1937)	34
85. Význam pojmu pravdy pro Rádlovu diskusi s pozitivismem (1937)	15
86. K článku prof. E. Rábla Sociologie a historie (1937)	2
87. Před rokem zeměl. (1937)	4
88. Úvaha o porážce (1938)	3
89. Česká vzdělanost v Evropě (1939)	38

90. "Naše věda" a česká filosofie (1943)	2
91. Masaryk včera a dnes (1946)	10
92. Masaryk a naše dnešní otázky (1946)	4
93. Útěcha z filosofie (1946)	5
94. Em. Rádl (1946)	2
95. Ještě k některým novějším kritikám Rádla (1947) .	5
96. Rádlova filosofie zpátečnictvím? (1948)	5
97. La philosophie en Tchécoslovaquie et son orientation actuelle (1948)	12
98. Český humanismus a jeho poslední slovo v Rádlovi (1948)	5
99. Humanismus Edvarda Beneše (1948)	6
100. Kolem Konkrétní logiky (50. léta)	22
101. Kolem Konkrétní logiky (náčrt)	4
102. Masarykova filosofie dějin a současná filosofická si- tuace (50. léta)	4
103. Masaryk v boji proti antisemitismu (50. léta)	92
103 a. Idea božnosti v Palackého Krásovědě (1956)	6
103 b. Filosofie dějin v Palackého Krásovědě (1956) ...	6
104. Jací jsme a jací nejsme (1965)	1
105. Filosofie českých dějin (60. léta)	4
106. La contribution de la Bohême à l'idéal scientifique moderne (60. léta)	100
107. Heidegger a Masaryk (60. léta)	4
108. O potřebě demokratizace (náčrt) (1968)	1
109. Odvěké a dnešní úkoly filosofie (1968)	9
110. Falešná teorie národa a Slovensko (1968)	1
111. Vznik ČSR a idea dnešní doby (1968)	1
112. Dilema v našem národním programu – Jungmann a Bolzano (1969)	9
113. Duchovní život v Čechách a filosofie (19. stol) (60. léta)	2
114. K "ideji národního divadla" (1969)	4
115. Česká filosofie a její soudobá fáze (1969)	15
116. Filosofie českých dějin (1969)	4
117. Náš národní program a dnešek (1969)	4
118. Reflexe o významu "Pražského jara" (náčrt 9b/26, 1969)	2
119. Dějiny reflexe "češství" (60. léta)	2
120. Příspěvek Čech k dějinám Evropy (60. léta)	4
121. Osud českého národa (60. léta)	1
122. Was sind die Tschechen? (60. léta)	107
123. Heidegger vom anderen Ufer (1970)	18

124. Pokus o českou národní filosofii a jeho nezdar (Dvě studie o Masarykovi, 1, 1971)	28
125. Kolem Masarykovy filosofie náboženství (Dvě studie o Masarykovi, 2, 1971)	64
126. Komentáře, varianty a poznámky (70. léta)	55
127. Česká filosofie v meziválečném údobí (1974)	21
128. Česká filosofie mezi dvěma válkami. - Diskuse ..	18
129. České myšlení v meziválečném období (1974) ...	13
130. Stručná bibliografie meziválečné filosofie	1
131. Česká filosofie v meziválečném období (náčrt)	3
132. Kant – Dostojevský – Masaryk (1976)	11

Svazek 4. *Fenomenologie I.*

133. Pojem evidence a jeho význam pro noetiku (1931)	165
134. Přirozený svět jako filosofický problém (1936) ..	146
135. Der Geist und die zwei Grundsichten der Intentional- nität (1936)	10
136. Otázka solipsismu a argument souvislého snu (1942)	12
137. Pochybnosti o existencialismu (1947)	4
138. "Subjektivní východisko" a objektivní biologie člověka (50. léta)	30
139. Kritika Husserlovy fenomenologické filosofie (50. léta)	11
140. Horizont, svět, obsah (das Umgreifende) (1953) .	11
141. La doctrine husserlienne de l'intuition eidétique et ses critiques récentes (1965)	17
142. Pozitivismus, fenomenologie, transcendentalismus, ontologie, ontopraxeologie, kinesiologie (náčrt, 60. léta)	10
143. K prehistorii vědy o pohybu: svět, země, nebe a pohyb lidského života (1965)	5
144. Úvod do Husserlovy filosofie (1966)	97
145. Metodologické a metafyzické pojetí ve filosofii, zvláště ve fenomenologii. Scheller. Heidegger (1967)	37
146. Přirozený svět a fenomenologie (1967)	49
147. Phänomenologie und Metaphysik der Bewegung (1968)	17

148. Die Kritik des psychologischen Objektivismus und das Problem der phänomenologischen Psychologie bei Sartre und Merleau-Ponty (1968)	10
149. Husserlova fenomenologie, fenomenologická filosofie a Karteziánské meditace (1968)	30
150. Husserlův pojem názoru a prafenomén jazyka (1968)	6
151. Pokus o přepracování studie Přirozený svět a fenomenologie (1969)	12
152. Fenomenologie vlastního těla (1969)	20
153. Existence jako pohyb (1969)	2
154. Co je existence? (1969)	11

Svazek 5. *Fenomenologie II. Přednášky*

155. Koncept přednášky o tělesnosti (1968)	76
156. Problém přirozeného světa (1968)	89
157. Tělo, společenství, jazyk, svět (1968–69)	127
158. Přednáška Husserl – Heidegger (1969–70) //chybí//	

Svazek 6. *Fenomenologie III*

159. Přirozený svět v meditaci svého autora po 33 letech (1970)	80
160. Pohyb (1970)	1
161. Lidský život – pohyb ukazování (1970)	2
162. K fenomenologii a ontologii pohybu (1970)	34
163. Der Subjektivismus der Husserlschen und die Möglichkeit einer "asubjektiven" Phänomenologie (1970)	18
164. Der Subjektivismus der Husserlschen und die Forderung einer asubjektiven Phänomenologie (1972) .	16
165. Welt Ganzes und Menschenwelt. Bemerkungen zu einem zeitgenössischen kosmologischen Ansatz (1972)	8
166. K článku Welt Ganzes und Menschenwelt (1972) ...	1
167. La philosophie de la crise des sciences d'après E. Husserl et sa conception d'une phénoménologie du "monde de la vie" (1972)	16
168. Přeskočení přirozeného světa (1972)	8

169. Fenomenologie posmrtného života (1972)	17
170. Hermeneutický problém (1972)	1
171. Různé náčrty k fenomenologii (70. léta)	48
172. Může filosofie zaniknout? (I) 1. přednáška, mgt. záznam (1973)	22
173. Může filosofie zaniknout? (II) 2. přednáška, mgt. záznam (1973)	45
174. Může filosofie zaniknout? (III) Rukopis studie na základě dvou přednášek (1974)	28
175. Die Gefahren der Technisierung in der Wissenschaft bei E. Husserl und das Wesen der Technik als Gefahr bei M. Heidegger (1973)	50
176. Husserlova Krize evropských věd a její aktuálnost	4
177. Rozvrh, příprava a koncept doslovu k francouzskému vydání díla Přirozený svět jako filosofický problém (1974)	34
178. Tělo, možnosti, svět, pole zjevování (1974)	18
179. Liebe als Bewegung (1974)	1
180. Porozumění pro bytí a porozumění pro <i>vlastní</i> (lidské) <i>jsoucno</i> (1974)	2
181. Poznámky k epoché a redukci (německé náčrty, 1974)	50
182. Transzendente Epoché und theoretische Haltung (rukopis, nedokončená studie, 1974)	12
183. Epoché und Reduktion. Einige Bemerkungen (1975)	10
184. Rezension zu: Karl Ulmer, Philosophie der modernen Lebenswelt (1975)	14
185. Fenomén, jsoucno, originál (pracovní rozhovor, 1975)	25
186. Křesťanství a přirozený svět (1975)	25
187. Postface de l'auteur (k Le monde naturel comme un problème philosophique, 1976)	17
188. Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus (1976)	7
189. Fenomenologie a strukturalismus (1976)	55
190. Fenomenologie a strukturalismus (náčrt)	8
191. Karteziánismus a fenomenologie (1976)	51
192. Husserlova transcendentní filosofie po revizi (1976)	33
193. Was ist Phänomenologie (1976)	19

Svazek 7. *Umění a filosofie*

194. Co je vidění (1935)	3
195. Titanismus (1936)	3
196. Symbol země u K. H. Máchy (1944)	18
197. K. Černý (1946)	1
198. Šalda mezi včerejškem a dneškem (1947)	5
199. Osobnost a tvorba (1947)	6
200. G. W. F. Hegel, Dramatická poezie (1959)	1
201. Beethovenova Devátá (1960)	2
202. Prostor a jeho problematika (1960)	69
203. K dějinám pojmu času (60. léta)	45
204. Svět I. Vyskočila (1963)	4
205. Kulhavý poutník Josef Čapek (1964)	8
206. K vývoji Hegelových estetických názorů (1965) ...	6
207. Die Lehre von der Vergangenheit der Kunst (1965)	16
208. Gehlenovy názory o úloze umění v antropogenezi (1965)	4
209. A. Gehlen o moderním výtvarnictví (1965)	3
210. O Burckhardtově pojetí renesance (1965)	5
211. Hegelův filosofický a estetický vývoj (úvod, 1966)	47
212. Meteor (1966)	1
213. Hegelova estetika v českém překladu (1966)	1
214. Epičnost a dramaticčnost, epos a drama (1966)	6
215. Umění a čas (1966)	11
216. Ad umění a čas (1966)	1
217. Čas, věčnost a časovost v Máchově díle (1967) ...	25
218. Čas a věčnost u Karla Hynka Máchy (1987)	3
219. Roman Ingarden. Pokus charakteristiky filosofické osobnosti a díla (doslov, 1967)	16
220. Ještě jedna Antigona a Antigone ještě jednou (1967)	7
221. L'Art et le Temps (1968)	9
222. Poezie a filosofie (1968)	3
223. Holan (1968)	1
224. Březinova Návštěva (1968)	3
225. Vaculík a Kundera (1968)	12
226. Zpěv výsostnosti (1968)	7
227. Směšné (1968)	1
228. Památková péče (1968)	4

229. Úvahy nad Readovou knihou o sochařství (1969)	11
230. Romantismus, romantika, romantický a příbuzné pojmy (1969)	5
231. V. Richter, Studie z dějin a teorie poznání (1970)	23
232. Ivanov (1970)	8
233. Pravda mýtu v Sofoklových dramatech o Labdakovicích (1971)	8
234. Estetika hudby doby Hegelovy (1971)	14
235. Německá duchovnost doby Hegelovy (1971)	9
236. Platón o vědění a umění, nadšení a kráse (1971) .	22
237. Zrod evropského uvažování o kráse v antickém Řecku (1971)	2
238. Zu Roman Ingardens Philosophie des malerischen Kunstwerks (1972)	15
239. Zu Roman Ingardens Ontologie des malerischen Kunstwerks (1972)	9
240. Metafyzická kvalita a její intencionalita (1972) ...	1
241. Winckelmannovo pojetí stylu (1972)	7
242. Rieglovo pojetí antického umění (1972)	14
243. Několik poznámek o poměru Hegel – Schnaase (1972)	5
244. Vorwort zu Jaroslav Durych, Gottes Regenbogen (1975)	10

Svazek 8. *Přednášky k antické filosofii I*

245. Předsokratovská filosofie (1945)	135
246. Sókrates (1947)	115
247. Platón (1947–48)	350
248. Aristotelés (1949)	150

Svazek 9. *Přednášky k antické filosofii II*

249. Platón (1971–72)	330
250. Základní problémy předsokratovské filosofie (1970–71)	320
251. Příprava na přednášku o Platónovi (1971)	63

Svazek 10. *Komenský I*

252. O nový pohled na Komenského (1941)	12
253. Dvojí filosofování mladého Komenského (1953)	19
254. Mezihra na prahu moderní doby: Cusanus a Komenský (1953)	17
255. Cusanus a Komenský (1954)	32
256. Bacon Verulamský a Komenského Didaktika (1956)	11
257. Náčrt Komenského díla ve světle nových objevů (1956)	29
258. O pozdních pedagogických spisech Komenského (1956)	9
259. Doslov k Poslu míru a blaho národů (1956)	15
260. Komenský a hlavní filosofické myšlenky 17. století (1956)	15
261. Filosofické základy Komenského pedagogiky (1957)	68
262. J. A. Komenský a vyučování přírodním vědám (1957)	19
263. Některé z dnešních úkolů bádání o Komenském (1957)	14
264. O vzniku a stavbě díla Opera didactica omnia (1957)	20
265. Základní filosofické myšlenky J. A. Komenského v souvislosti se základy jeho soustavného vychovatelství (1957)	31
266. Josef Brambora, Knižní dílo J. A. Komenského (1955)	2
267. Slovo úvodem (ke knize R. Alta, Pokrokový charakter Komenského pedagogiky, 1955)	3
268. Dnešní stav vydání děl J. A. Komenského (1956) ..	2
269. Komenského učebnice pro národní školu, Janua rerum a Velká didaktika (1957)	6
270. Velká didaktika, Bacon a Josef Hendrich (1957) ..	3
271. K textu II. gradu Pansofie (1957)	6
272. Josef Hendrich, Comeniana (1957)	7
273. Nad komeniologickou prací Dmytra Čyževského (1957)	5
274. Úvod prvního svazku (k Vybraným spisům J. A. Komenského, 1958)	16
275. L'état présent des études coméniennes (1959) ...	68

276. Vývoj pedagogického myšlení Komenského ve vše-nápravném období (1960)	32
277. Z osudů Komenského Opus grande (1962)	11
278. Les antécédents hussites de Comenius (1965)	18
279. K filosofii J. A. Komenského (A) Mezihra na prahu moderní doby: Cusanus a Komenský (1964)	14
280. K filosofii J. A. Komenského (B) Komenského Všeobecná porada (1964)	50
281. Resumé ke studiím 279 a 280 (1969)	3

Svazek 11. *Komenský II*

282. Komenského názory a pansofické literární plány od spisů útěšných ke Všeobecné poradě (1966)	40
283. Utopie und System der Ziele der Menschheit bei Comenius (1969)	12
284. O filosofii J. A. Komenského (1971)	30
285. Betrachtungen über die Pambiblia des J. A. Comenius (1970)	9
286. Comenius und die offene Sele (1970)	16
287. Die Philosophie der Erziehung des A. J. Comenius (1971)	67
288. REF. Jan Amos Komenskij, Izbrannyje pedagogičeskije sočinenija (1958)	3
289. REF. Johann Amos Comenius, Grosse Didaktik. In neuer Übersetzung von Andreas Flitner (1958)	1
290. REF. Jan Amos Comenius Herausgegeben von Hans Ahrbeck (1958)	2
291. REF. Lukasz Kurdybacha, Dzialalnosc Jana Amosa Komenskiego w Polsce (1958)	3
292. Několik poznámek k článku Jos. Tvrdeho Komenský a Descartes (1961)	4
293. REF. Jos. Polišínský, Nizozemská politika a Bílá hora (1961)	3
294. O významu Všeobecné porady o napravení věcí lidských pro celkové dílo a oceňování J. A. Komenského (1963)	6
295. REF. Johann Amos Comenius, Pampaedia (1964)	6
296. Jan Amos Komenský a dnešní člověk (1970)	3
297. REF. Milada Blekastad, Comenius. Versuch eines Umrisses von Leben, Werk und Schicksal des Jan Amos Komenský	3

298. Gutachten betreffend die Doktorarbeit Comenius von M. B.	13
299. Bemerkungen zur Comeniusforschung aus dem Briefwechsel //chybí//	
300. Komenský a Cusanus	7
301. Vnější a vnitřní historie Didaktiky	5
302. Didaktika a Pansofie	3
303. Transcendentalia a kategorie	10
304. Prodrómus	16
305. Hlubina bezpečnosti a Cusanus	10
306. Theatrum universitatis rerum	6
307. Triády Cusanovy a triády Komenského	17
308. Sensus, ratio, fides a synkritická metoda	8
309. Fyzika a její principy	14
310. Docta ignorantia a její vztah k pansofii	6
311. Geistige Biographie Comenius'	40
312. Komenského Všeobecná porada (neuveřejněný závěr)	7
313. Cesta světla, předosvěcenská brána k osvícenským ideálům, doslov ke knize Via lucis (1962)	16
314. Nepublikovaná část článku Jan Amos Komenský a dnešní člověk (1970)	3
315. Descartes a Komenský – Jejich vztah ve světle nových nálezů hallských	25
316. Náčrty a zlomky	30
317. Didaktika a pansofie	230

Svazek 12. *K dějinám filosofie*

318. Dějepis filosofie a její jednota (1942)	43
319. Remarques sur le problème de Socrate (1949) ...	18
320. Aristotelova filosofická přírodověda (1953)	4
321. Aristotelés, jeho předchůdci a dědicové (1964) .	329
322. O filosofickém významu Aristotelova pojetí pohybu a historických výzkumech věnovaných jeho vývoji (1964)	10
323. Aristotelés (1965)	3
324. Aristotelés (poznámky k proslouvu při habilitaci, 1966)	9
325. Několik poznámek k důkazům boží jsočnosti u Tomáše Akvinského (1933)	11

326. O významu Francise Bacona z Verulamumu (1961) ...	7
327. Galileo Galilei a konec starověkého kosmu (1954)	3
328. Rozklad Aristotelovy dynamiky a předejhra moderního mechanismu (1953)	3
329. První kritikové aristotelismu (1953)	3
330. Doslov ke knize R. Descartes, Rozprava o metodě (1947)	6
331. Descartes a metafyzika (1937)	14
332. Spinoza Baruch (slovníkové heslo)	5
333. J. J. Rousseau (1963)	9
334. Doslov k I. Kant, Kritika praktického rozumu (1944)	16
335. J. G. Herder a jeho filosofie humanity (1941)	13
336. Dvojí rozum a příroda v německém osvícenství (1942)	30
337. Bolzanovo místo v dějinách filosofie (1958)	13
338. Bolzano a problem teorii nauki	17
339. Bernard Bolzano (1963)	19
340. O Hegelově pojetí zkušenosti (1958)	5
341. Přednáška o Hegelovi (1971)	33
342. Bergson (úvod, 1936)	4
343. E. Mach	15
344. Francouzská filosofie (1928)	2
345. Listy o francouzské filosofii (1929–30)	20
346. Současný stav francouzské etiky (1930)	
347. Kapitoly ze současné filosofie (1936)	14
348. Metafyzika ve XX. století (1934)	18
349. //chybí//	
350. Věda a její filosofie v posledním padesátiletí (1968)	5
351. Philosophie in Gegenwart und Vergangenheit (koncept přednášky, 1969)	16

Svazek 13. *Miscellanea.*

(laudatia, nekrology, polemiky, recenze aj.)

352. Vladimír Hoppe (1882–1931) (nekrolog, 1931) ...	5
353. Prof. Daniel Essertier (1888–1931) (1932)	3
354. Le redressement de l'explication (1931)	2
355. Harald Höfding (1843–1931) (1932)	2

356. Profesor K. Krejčí (75. narozeniny, 1932)	1
357. REF. Mezinárodní filosofická konference thomistická (1932)	2
358. Olomoučtí dominikáni (1932)	1
359. 8. mezinárodní filosofický kongres v Praze (1934)	10
360. Odpověď Filosofické revui (1934)	2
361. Odpověď p. prof. Novotnému o překladech Platóno- vých spisů (1934)	2
362. Pražský filosofický kroužek (1935)	4
363. Kurt Grube (1903–1936) (1936)	1
364. Bericht über einen Vortrag Husserls im Cercle lingu- istique am 18. 11. 1936 (1936)	1
365. K článku p. doc. Dr. Riegra Na okraj fenomenologie (1936)	3
366. Francouz o našem školském systému (1936)	2
367. Karel Jaspers (1937)	6
368. K diskusi o nových osnovách úvodu do filosofie (1937)	2
369. Něco o filosofickém referentství (1937)	2
370. Ruch filosofický (1938)	1
371. O spolupráci filosofie a vědy (1938)	14
372. Hesla z Ottova slovníku naučného nové doby: Feno- menologie, Filosofie, Filosofie česká, Hegel, Hege- lovci, Husserl, J. B. Kozák, Logika (1932–1935)	20
373. Hesla z Pedagogické encyklopedie: Anamnese, Ari- stotelés, Bergson, A. Comte, Descartes, Determinis- mus, Dialektika, Epikureismus, Filosofie, Hedonis- mus, Heteronomie, Heuristika, Hodnota, Idea, Idea- lismus, Ideologie, Intuice, J. B. Kozák, Kvalita, Ma- terialismus, Metafyzika, Pantheismus, Psychologie – dějiny, Skepse, Spekulace, Subjektivismus, Svoboda, Transcendentální, Utilitarismus, Úvod do filosofie (1938–1940)	30
374. Edmund Husserl gestorben (1938)	1
375. Edmund Husserl (1938)	6
376. Osobnost a dílo Jana Kaprasa (1939)	7
377. K šedesátinám Františka Novotného (1941)	7
378. Dr. Josef Kratochvíl (1882–1940) (1941)	1
379. J. Kachnik (1941)	1
380. Nikolai Hartmann šedesátiletý (1942)	5
381. O mnohoznačnosti a jednoznačnosti filosofického textu (1941)	8
382. Fragmenty o jazyce (1942)	2
383. Poznámky o rozporu (1943)	5
384. 75 let N. O. Losského (1945)	2
385. Předmluva ke knize J. Tvrďý, Úvod do filosofie (1947)	2
386. J. L. Hromádka a filosofie (1949)	8
387. Kolem jubilea akademika O. Chlupa (1956)	4
388. Prof. Jean Piaget v Praze (1957)	2
389. Slavnostní zasedání na počest 70. narozenin T. Pavlova, pres. Bulharské akademie věd (1960)	2
390. Portmann (poznámky, 1960)	27
391. Jean Paul Sartre návštěvou ve Filosofickém ústavu ČSAV (1964)	6
392. Dvě filosofické návštěvy v poslední době – K. Schaller a L. Landgrebe (1964)	4
393. 3. mezinárodní kongres Hegelovy společnosti v Salc- burku (1965)	5
394. K referátu Dušana Machovce o knize J. Patočky, Ari- stotelés, jeho předchůdci a dědicové (1965)	2
395. Francouzský existencialismus a Simone Beauvoirová (1966)	15
396. Simone Beauvoirová a Druhé pohlaví (1966)	1
397. Předmluva ke knize S. Beauvoirové, Druhé pohlaví (1966)	2
398. Je dobře vědět, o čem je řeč (1967)	1
399. Slova a věci (1967)	6
400. Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí (1967)	15
401. Přednáška pro redaktory čs. rozhlasu (poznámky, 1967)	2
402. K filosofovým šedesátinám. S Janem Patočkou o fi- losofii a filosofech (1967)	14
403. Curriculum	3
404. Max Scheller. Pokus celkové charakteristiky (1968)	37
405. K problémům filosofických překladů (1968)	13
406. Životní jubileum J. B. Kozáka (1968)	1
407. Profesor Landgrebe a jeho filosofie přítomnosti (1968)	6
408. Karl Jaspers. Nekrolog (1969)	2
409. Maličko o Edmundu Husserlovi při příležitosti 110. výročí jeho narození (1969)	3
410. František Fajfr. Nekrolog. (1969)	5

411. Filosofie a společenský problém informace (1970)	20
412. Heidegger (1974)	4
413. O kongresach filozoficznych w ogóle i o kongresie w Warnie w scególnosci (1978)	7
414. Za Otilií Utitzovou (1974)	5
415. H. L. van Breda. Nekrolog (1975)	5
416. Erinnerungen an Husserl (1976)	13
417. Komentář k rozhovoru s M. Heideggerem (1976)...36	
418. 140 recenzí (1929–1972)	200

Komentář

Celý soubor *Spisů* je bezesporu třeba rozdělit do tematických bloků, a to jak z důvodů věcných, tak z důvodů komerčních. Kromě vlastní koncepce tematických celků, kterou komentujeme u jednotlivých svazků, vzniká pak otázka jejich vnitřního uspořádání. Zvolili jsme uspořádání v zásadě chronologické (u svazku 12 – *K dějinám filosofie* – je to chronologie věcná, nikoli vzniku studií). V některých případech se nám zdálo účelné v nepatrných detailech chronologii uvolnit, pokud se tím docílilo přehlednější struktury svazků podle témat nebo podle důležitosti jednotlivých článků. Nechtěli bychom však jednotnou chronologickou výstavbu rušit konstruováním věcných “hnízd” z příspěvků někdy časově velmi vzdálených a disparátních.

Domníváme se, že by ve vlastním korpusu *Spisů* měly být texty originální. Jedině tyto texty jsou autorizované a jazyk, ve kterém je autor psal, ovlivnil jistě i jejich celkový styl. Jejich překlady navrhujeme zařadit do závěrečného svazku; kromě toho, že tak budou zřetelně odlišeny od Patočkova originálu, vznikne i časová mezera, jež umožní překlady připravit, aniž by

byla zdržována edice sama. V jednotlivých svazcích uvádíme buď původní cizojazyčný text bez ohledu na to, do kolika dalších jazyků byl ještě s autorovým dohledem přeložen, nebo zařazujeme autorizovanou verzi českou, pokud existuje, a neuvádíme autorizované verze cizojazyčné, pokud v nich není text zásadně přepracován.

K JEDNOTLIVÝM SVAZKŮM

PRVNÍ ČÁST (svazek 1 – 7)

Svazek 1 a 2: *Péče o duši*

Do souboru označeného tímto titulem zahrnujeme – částečně v souladu se samizdatovým vydáním – autorovu tvorbu, která se týká postavení člověka ve světě a v dějinách: od morálních a náboženských problémů jednotlivce přes vztah k aktuálním historicko-politickým událostem až k obecným úvahám filosofie dějin.

Titul souboru je český překlad platónského termínu EPIMELEIA TÉS PSYCHÉS, kolem něhož se Patočkovy výklady této problematiky soustředily. Témata shrnutá tímto pojem tvoří svým způsobem těžiště Patočkova celoživotního usilování a stojí tedy právem v čele *Sebraných spisů*. Pro čtenáře může přitom tento celek sloužit i jako vhodný úvod k speciálnějším zkoumáním sdalších svazků.

Vnitřní členění je v principu chronologické, datace některých rukopisných studií je však jen přibližná. Oproti samizdatovému vydání jsou do *Péče o duši* zahrnuty všechny texty, které sem patří a které byly původně obsaženy ve čtenářském souboru *Umění a filosofie* (viz níže). Ne-

jsou tu však texty, které by sem podle obecného vymezení problematiky sice patřily, ale které lze zároveň pojmut jako “bohemika”. Těm je věnován zvláštní, třetí svazek.

Svazek 3: *Masaryk, české myšlení a dějiny*

Tento soubor těsně navazuje na tematiku předchozích dvou svazků a obsahuje práce věnované otázkám českých dějin a české filosofie.

Svazek 4, 5 a 6: *Fenomenologie*

Autorovy příspěvky k fenomenologické filosofii. Nepovažujeme za vhodné držet se – nejednou sporného – samizdatového dělení na témata “přirozeného světa” a “čisté fenomenologie”, které bylo vynuceno spíše vnějšími okolnostmi. Souvislosti a vývojové proměny autorova filosofování budou nejlépe zachyceny prostým chronologickým řazením textů; to také umožní včlenit mezi dva svazky studií a článků (sv. 4 a 6) samostatný svazek pátý, přinášející fenomenologické přednášky z krátkého údobí autorova působení na filosofické fakultě Univerzity Karlovy koncem 60. let.

Svazek 7: *Umění a filosofie*

Od čtyřsvazkového souboru téhož názvu se tento svazek podstatně liší tím, že obsahuje pouze texty, které se zcela bezprostředně týkají umění. Původní soubor, jak je uvedeno v ediční poznámce, byl totiž koncipován jako reprezentativní čtenářský výbor, a to ještě dříve, než vykrystalizovala myšlenka *Sebraných spisů*. Texty, jež s uměním souvisejí jen velmi volně, jsme tedy zařadili do příslušných ostatních svazků. Zachování zvláštního svazku věnovaného umění považujeme však za čtenářsky i věcně zdůvodněné.

Texty řadíme čistě chronologicky, upouštějící od užších tematických oddílů, neboť jejich čtenářský přínos by v takto pojatém svazku byl zanedbatelný a působily by v celkové stavbě *Spisů* neorganicky.

DRUHÁ ČÁST (svazek 8 - 13)

Je věnovaná příspěvkům k dějinám filosofie. Přednášky k antické filosofii (svazek 8 a 9) bylo kvůli rozsahu potřeba rozdělit do dvou svazků, což zároveň odpovídá dvěma obdobím autorovy pedagogické činnosti na filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Také studie o J. A. Komenském, které pocházejí z autorova mnohaletého působení v Pedagogickém ústavu ČSAV, byly pro svůj rozsah rozděleny do dvou svazků (10 a 11).

Svazek 12: *K dějinám filosofie*

Shrnuje příležitostné studie k různým tématům z dějin filosofie, které nepatří do žádného z předchozích svazků. Tento soubor není výjimečně řazen podle data vzniku textů, nýbrž sleduje chronologii věcnou, což se jeví čtenářsky smysluplnější.

Svazek 13: *Miscelanea*

Obsahuje drobné texty, nezařazené z věcných a formálních důvodů do předešlých svazků. Jejich celkový rozsah opravňuje vytvoření samostatného svazku.

DODATEK (svazek 14 - 15)

Svazek 14. *Korespondence*

Není dostatečně zpracována, takže nelze přesněji určit počet stran, je však možné počítat s jedním svazkem standardního rozsahu.

Svazek 15. *Dodatky, překlady, bibliografie, rejstříky ad*

Konkrétní obsah tohoto svazku necháváme prozatím otevřený, jednak do definitivního vyřešení otázky překladů autorových cizojazyčných studií, jednak pro možnost, že se ještě objeví některé dosud nepodchycené práce.

Redakce Act dala Projekt II k vyjádření Jiřímu Němcovi, který odpověděl následujícím stručným komentářem. Doufáme, že v příštím čísle budeme moci diskusi o vydání Sebraných spisů uzavřít.

KOMENTÁŘ K PROJEKTU SEBRANÝCH SPISU JANA PATOČKY - II

Přirozeně nelze než uvítat úplný projekt Sebraných spisů Jana Patočky, jak jej předkládá skupina spolupracovníků Patočkova archívu ve Vídni zabývající se redigováním Patočkovy pozůstalosti (dále jen Skupina). Tematicky odstíněné a přitom přísně chronologické hledisko má jistě své přednosti. Mám v podstatě pouze dvě výhrady.

1. V předloženém návrhu jsou v jednotlivých svazcích chronologicky za sebou řazeny rozpracované, systematicky rozvedené, často i zcela dokončené studie vedle fragmentů. Doporučuji uspořádat či redigovat obsah jednotlivých svazků tak, aby fragmenty či koncepty byly zařazeny do zvláštního oddílu na konci každého svazku.

2. U textů, jež Patočka napsal jiným než českých jazykem, bych v každém případě doporu-

čoval, aby v tomto “definitivním” českém vydání byly na příslušných místech zařazeny místo cizojazyčného originálu české překlady. Původní cizojazyčná znění by mohla být zařazena buď do zvláštního oddílu na konci každého svazku (ten by se tiskl menším typem písma), nebo do posledního svazku Sebraných spisů. Pro takový postup hovoří celá řada důvodů, jež zde nebudu detailně rozvádět.

Tak jak je návrh předložen, jeví se mi jako “nepřeberná hora” těch nejcennějších materiálů pro zasvěcené badatele, kteří z této “hory” vybírají texty pro své ať už české, nebo cizojazyčné edice, ale čtenářsky se mi zdá být navržený způsob vydání Patočkových Sebraných spisů poněkud příliš náročný, řekl bych, že až nemilosrdný.

Uznávám argumentaci Skupiny pro způsob, tak jak ho navrhuje, ale zdá se mi, že je vhodný spíše pro dosavadní způsob edic z Patočky praktikovaný v samizdatu. Pro vydání *knižní* znamená čtenářsky značnou zátěž, zejména nejde-li o odborníky – filozofy, kmenology apod., kteří by v takto pojatých Sebraných spisech vyhledávali své “rozinky” – a ty samozřejmě v chronologicky jasných souvislostech hladce najdou.

Hlavního čtenáře Patočkových Spisů vidím spíše v českém vzdělanci s širokými kulturními zájmy nebo v českém studentu, který se na některý ze zmíněných duchovních oborů připravuje. Pro tento typ čtenářů má snad zase své přednosti přístup, jaký jsem navrhl v minulých *Actech*.

Jiří Němec

K TERMINOLOGICKÝM OTÁZKÁM NEZÁVISLÉ LITERATURY

Diskuse o terminologických otázkách tzv. nezávislých kulturních aktivit, zejména literatury, by byla jen hrou se slovy, kdyby ji neprovázela zcela přirozeně snaha vyjasnit, případně prohloubit skutečný obsah a smysl věcí, o které jde. Bez toho by mohl i sebezpyšnější termín zůstat prázdnou skořápkou; a právě tak prázdné a neplodné by mohly být i pokusy zatížit termíny nezávislá, paralení, neoficiální, druhá či ještě jiná kultura nebo literatura příliš náročnými nebo dokonce filozofickými obsahy. Je například nepochybné, že žádná literatura světa, tedy ani ta naše, nemůže být doslovně nezávislá, už jen proto ne, že nevzniká mimo prostor a čas. Jenže v tomto smyslu není na světě nezávislé nic a slovo nezávislý je tedy přísně vzato bezobsažné a zbytečné. Přesto však ho užíváme a dokonce se zhruba shodneme na jeho smyslu, i kdyby jen v tom, že označuje jisté nutkavé snažení, vlastní člověku. V této souvislosti nebude ke škodě připomenout si několik řádků ze samizdatových Rapsodií a miniatur Ivana Kadlečíka. Hned v úvodním textu tento osobitý autor píše: “Ale člověk, nechce-li ztratit průkaz své totožnosti a poznávací, mateřské známko lidskosti tak, že ho už nikdo nepozná a nerozpozná, musí mít svůj čin a dobré slovo. Nemůže ho nemít – i přes posmívající se čas, který nikdy nepřestane obracet naruby jeho touhy, předsevzetí a sliby. Existuje-li pravda tohoto poznání, chraňme se alespoň bubnujících slov”.

V tomto smyslu vyznívá ostatně i nejedna odpověď pro anketu, kterou nedávno uspořádal H. G. Skilling na téma “Nezávislá společnost ve Východní Evropě – samizdat a druhá kultura”. Jednu z nich přinášíme na dalších stránkách ve zkrácené verzi.

Redakce

Eva Kantůrková

DEMOKRACIE A NEZÁVISLÉ SPOLEČNOSTI

(Z odpovědi na anketu H. G. Skillinga)

O “nezávislých společnostech” nebo aktivitách je dobře vědět, na čem jsou nezávislé, od čeho se odtrhují, v čem je téma jejich nezávislosti. Politický, ekonomický a ideologický monopolismus vytváří nad naší společností umělou skutečnost a na této umělosti zakládá svou moc. V záměru vytvořit jednodušnost “komunistické civilizace”, tedy cosi nepřirozeně jednostranného, může být zamýšleno něco až grandiózního; my ale, kteří v tomto světě dýcháme, nejenomže vidíme, kde a v čem jeho nepřirozenost zapáchá, ale všemi smysly vnímáme právě jeho umělost. V hektickém politickém saltování ztrácí každé slovo oficiálně o společnosti pronesené obsažnost, pojmy hekticky skandované nenacházejí sobě adekvátní skutečnosti, dokonce i sám pojem socialismu se změnil v ústech oficiálů v mrtvý výraz.

Nejde o nic z toho, o čem se mluví a k čemu je společnost – jak oficiálové zpupně praví – “vychovávána”; jde o jediné – udržet moc. Absolutizace moci, nestydatá nadvláda státu a z toho plynoucí umělost společenského fungování má v různých obdobích i v různých zemích východního bloku různou intenzitu podle toho, jak se životnost skutečnosti brání a narušuje do praxe převedený neživotný ideologický kánon. (...)

Ve své imbecilní podobě, v jaké doléhá na nás, monopolismus ničí přirozený sklon společnosti strukturovat se, a ničí ho natolik, že ve svém vakuu pohlcuje každou hodnotu a nedovolí jí podílet se na tvorbě hodnotového systému. Jako všeplatnou nastoluje pa-hodnotu.

V této souvislosti nazírány jsou pak “nezávislé aktivity” vlastně plánem, předstupněm nebo až i tvorbou přirozených společenských struktur a hodnotových žebříčků. Je to sebeobrana společnosti, hráz úplnému úpadku. Spišovateli, který nesmí publikovat v nakladatelstvích podřízených státu a “vydává“ si svá díla strojopisně sám, herečka, která pořádá pro přátele představení ve svém bytě, výtvarníci pořádající výstavy na dvorcích starých domů jsou sice pronásledováni režimem, ale netrpí oním vakuem; a neoficiální časopisy, popisované na psacích strojích, mají-li duchovní sílu náš svět pravidelně reflektovat, jsou zárodečnou strukturou, na níž se vytváří kulturní povědomí rozlišováním a fixováním hodnot. Proto také není neprostupná mez mezi touto takzvaně druhou kulturou, uměleckými nebo vědeckými díly publikovanými samizdatem nebo exilem, a oněmi vynikajícími díly vznikajícími uvnitř oficialitou ovládaného prostoru. Síla duchovnosti převádí

vše kvalitní na jednoho jmenovatele: kulturu, a autory i jejich čtenáře, herce i jejich diváky, tvůrce i konzumenty stváří v jedno kulturní prostředí, vymykající se z oficiálního vakua. Hodnotová měřítka se přitom vytvářejí pokud možno objektivně, platí myšlenka, že ne vše, co vzniká neoficiálně, “nezávisle”, má *eo ipso* pravost.

Uvedla jsem příklady z kultury, ale živá touha po přirozenosti proniká i do ostatního veřejného života. Například Charta 77 vytvořila téměř už desíletým působením výraznou společenskou pozici, k níž se může někdo přidat, ale taky nemusí, která však je sama sebou už jednou z platných struktur a veřejný život se na ní může reflektovat. (...)

Tak všechny neoficiální aktivity vlínají, prorůstají do ostatní společnosti, chrání se od ní odtrhnout, respektují, co je v ní dobrého, a své dobré co možná nejšíř poskytují. Není zvláštností, že někteří spisovatelé vydávají knížky jak v oficiálních nakladatelstvích, tak v Petlici, a Petlice jejich nevydané rukopisy ráda přijímá. A autoři petliční by ochotně vydali své dílo v státním podniku, kdyby ten jim to bez podmínek nabídl. A pokud jde o Chartu, obrazně řečeno, autorem jejího dokumentu by mohl být i ministr – pokud by text byl pravdivý. Chci říct: nezávislé aktivity jsou stíhány, jejich nositelé různě šikánováni až pronásledováni, ale přesto – ze své vůle i díky možnostem, které jsou právě dány – neživoří na okraji nepřátelského systému. Nepřátelská je jim moc, ale moc není celá společnost. A národní kolektivita, doufejme, se přesvědčuje, že pro ni není určena jen beznadějí a život na kolenou. (...)

Řekla bych, že smyslem (a i cílem) “nezávislých společností” je, že *jsou*. Vzniká tu jiný dynamismus než lineárně “pokrokový”, být ve vakuovité společnosti *nějak, pro něco* a být *někým* je samo o sobě dobrý cíl jak pro dnešek, tak pro budoucnost. Je to kladení smyslu proti nesmyslu, tvorby proti ničení, obsahu proti vyprázdňování. To samo, že nezávislé aktivity jsou a *jaké* jsou, posouvá proti tlaku moci meze toho, co je zakázáno a stíháno. Před pěti lety se zavíralo za opisování knih, dnes se knih opisuje daleko víc a ve větším počtu “dílen”, a postihy tomu ani zdaleka neodpovídají. Stejně tak je tomu s vydáváním časopisů nebo prací VONS. I v tomto směru se dá hovořit o cílech: rozšiřovat pro nezávislé aktivity možnosti i prostor. Přitom ale je třeba vědět, že tyto cíle zas nelze dosáhnout jinak než teď hned a tou prací samou. Nedá se tu vůbec mluvit třeba o připravenosti obsazovat “pozice”; paradoxním cílem Charty 77 vlastně je, aby mohla zaniknout. A nezávislým časopisům “nevadí” oficiální časopisy, vycházející tiskem a ve velkém nákladu; jednak je málokdo čte, jednak ony též spolutvoří obraz světa. Co snad zamrzí, že se neehospodárně potišťený papír vrací do stoupy. Když myslím na cíl, napsala bych spíš, že hledání nových způsobů sebevyjádření, nových řešení různých problémů a situací, dialogická střetání názorů a ovšem i všechna vědecká a umělecká tvorba vytvářejí a

uchovávají v národě kulturnost; o té je pak těžko říct, že je “cílem”. Je to smysl národního bytí.

Nezávislé společnosti a aktivity vnímám jako dynamický proces, hledání mající zdravý sklon vnikat do všech skulin a ozkoušet, jak dalece je moc s to uhájit svoje vakuum. Přitom je docela možné, že v nějakém nesmyslném globálně politickém zauzlení nás všechny naráz zavrou a některé i zabijí; dovedu si však stejně dobře představit, že někdo nešikovný upustí vývěvu a rozbije ji. Jedno i druhé se bude týkat nezávislých aktivit jen zprostředkovaně: ztratí nebo získají společenský prostor. Svou nezávislost ovšem ztratí v tom okamžiku, kdy by samy chtěly čemukoli vládnout. Tento cíl je zakázaný; svou nezávislost vyprošťují právě ze světa manipulace a vládnutí. A současně by byla zcela nesmyslná představa, že by někdo druhý mohl přijet na bílém koni (nebo válečném oři) a nastolil tu pro nás svobodu a demokratický pořádek. Touha po svobodě je spíš neustálá naděje než cíl; a napsala bych to tak, že my tu – v strachu z pronásledování a v obavách před vězením – demokratismus a prostor pro svobodu vytváříme sami tím, čím jsme. Nic nám nemůže být darováno. V tom je asi zdroj sebevědomí nezávislých aktivit.

V Praze, v dubnu 1986

SAMIZDATOVÁ PERIODIKA

SPRÁVA O OBSAHU

Počet samizdatových časopisov v Čechách by šiel do desiatok, ak by sa mali zratúvať aj také periodiká, ktoré vychádzajú nepravidelne alebo vznikajú a zanikajú s prvým číslom. Tých skutočne seriózných, pravidelných a dostatočne známych je len niekoľko (*Kritický sborník, Obsah, Vokno, Střední Evropa, Revolver Revue Jednou nohou, Pražské komunikace, Informace o církvi, Informace o Chartě*). Hádám najvyhl'adávanejší z nich je *Obsah*, časopis, ktorého autori patrili v šesťdesiatych rokoch k oficiálnej spisovateľskej elite a po šesťdesiatom ôsmom majú zákaz publikovať.

Vznikol niekedy okolo roku 1980 a odvtedy vychádza raz do mesiaca s výnimkou letných prázdnin. Ešte donedávna sa číslo robilo tak, že každý zo stabilných členov skupiny priniesol svoj príspevok aj s príslušným počtom kópií a jednotlivé články, eseje, poviedky či básne sa poskladali v dohodnutom poradí. Redakcia neexistovala, texty sa neupravovali, každý ručil sám za seba, prípadne za "host'a", ktorého príspevok priniesol miesto svojho. Jediná povinnosť člena redakcie bola každý mesiac napísať príspevok. Tieto jednoduché pravidlá si vynútila doba, pozornosť Štátnej bezpečnosti a povaha autorov, ktorí sú ľudia málo praktickí a s vrodenuou nechut'ou k organizačnej práci. V poslednej dobe však, zdá sa, dostal *Obsah* novú podobu, má jednotnú úpravu, zjavili sa rubriky a pribudlo prispievateľ'ov, niketorí píšuci len pod značkou.

Autorská základňa nemá presne stanovený počet členov, ale jej približné obsadenie a oblasť literárnej činnosti je asi takáto:

Zdeněk Urbánek (próza, preklad), Ivan Klíma (próza, esej), Petr Kabeš (poézia), Karel Pecka (próza), Eda Kriseová (próza), Jan Trefulka (próza, publicistika), Milan Uhde (dráma, esej, literárna kritika), Milan Jungmann (literárna kritika), Sergej Machonin (próza, divadelná a literárna kritika), Milan Šimečka (publicistika, politológia), Iva Kotrlá (próza, poézia, literárna kritika), Zdeněk Rotrekl (poézia), Lenka Procházková (próza, interview), Miroslav Červenka (poézia, teória literatury, kritika), Václav Havel (dráma, esej), Ludvík Vaculík (próza, fejtón), Miroslav Kusý (filozofia, publicistika). – Kto si pamätá šesťdesiate roky a sledoval vtedajšie literárne dianie, väčšinu mien iste pozná.

Tol'ko stručná zpráva. *Obsah* je bezpochyby najvýznamnejší samizdatový časopis a pro svoju mimoriadne vysokú literárnu a myšlienkovú úroveň bude ešte predmetom mnohých analýz. Má výrazný podiel na tom, že dnešná česká neoficiálna literatúra predstavuje silný prúd nezávislého myslenia a tvorby.

Ze slovenského samizdatového časopisu *K* označeného jménem měsíců: *APR*. 1987, duben 1987, str. 26n. Autor článku není uveden.

PRVNÍ DOJMY Z ČASOPISU

O DIVADLE

O divadle, I, červenec 1986; II, únor 1987. Samizdat, 244 a 450 s. formátu A4

Představte si, že by autorka této recenze zasedala v jakési imaginární Komisi pro divadelní vědu a umění, jejímž úkolem by bylo vypracovat hodnocení jakéhosi – stejně pomyslného – nového časopisu s názvem *O divadle*. A představte si, že ten časopis vypadá asi nějak tak: má jeden oddíl věnovaný teoretickým úvahám (dejme tomu zamyšlení divadelního teoretika o povaze “národního divadla” nebo pojednání divadelního kritika o nástrahách v herecké praxi); další oddíl nazvaný *Co a jak v divadlech* je sestaven z příspěvků dramatiků, kritiků a dalších “lidí od divadla” o různých aspektech současné divadelní scény v daném místě (v Londýně? v New Yorku? v Praze?); třetí část je věnována novému dramatikovi nebo nové hře; další se zabývá novým nastudováním klasického textu a některými otázkami z kulturní historie, které toto nastudování vyvolává; následuje oddíl fejetonů s rozborem díla jednoho současného dramatika a pak ještě část nazvaná Souvislosti – portréty – připomenutí. V ní najdeme zamyšlení významného herce nebo herečky (řekněme Peggy Ashcroftové) nad životem u divadla, debatu dvou současných dramatiků (dejme tomu Harolda Pintera a Toma Stopparda), kteří si navzájem hodnotí své hry, a pojednání divadelních vědců o různých aspektech divadla.

Za těmito oddíly následuje pak několik překladů aktuálních článků cizích autorů (napří-

klad Michela Foucaulta) a přehled současné situace na divadelní scéně určité země (dejme tomu Sovětského svazu); načež dojdeme k úžasné obsáhlému oddílu bibliografických údajů vztahujících se k tématům, jimiž se časopis zabývá. Navíc jsou tu soupisy dat představení režirovaných určitým režisérem, data rozhlasových a televizních vysílání děl určitého autora – prostě materiál pro divadelní archív.

Po tomhle hrabalovském výčtu, kterým jsem chtěla čtenáři poskytnout zběžný přehled tohoto imaginárního nového časopisu, musím už vyslovit svůj názor v pomyslné komisi: takový časopis bez váhání uvítám a podpořím a vysoce ocením přímo herkulovské úsilí, s nímž se snaží “pokryt danou oblast”, jak by to moji pomyslní kolegové z komise asi nazvali. Ted’ už ale musím vyložit karty na stůl a přiznat, že žádný takový časopis – bohužel – ani na britském, ani na americkém, ani na francouzském, ani na německém trhu není a že já – bohudík – členkou žádné takové komise nejsem. Bylo tedy mé líčení pouhým výplodem fantazie? Přání otcem myšlenky? Ale kdepak! Od roku 1986 existuje časopis, v němž najdete všechno, co jsem tady vyjmenovala. Stačí změnit jména osob uvedených výše: za Pintera a Stopparda dosad’te Havla a Uhdeho, za Peggy Ashcroftovou dejte Vlastu Chramostovou a doplňte si nejpřednější jména české kultury (ač se v dnešních oficiálních publikacích neobjevují), jako Zdeněk Urbánek, Sergej Machonin, Karel Kraus, Otomar Krejča, František Pavlíček a mnoho dalších.

A tak dostanete časopis *O divadle*, který vychází v Praze v samizdatu dvakrát do roka a který může – podle mého názoru – soutěžit s kte-

roukoli zahraniční publikací svého druhu. A to už opravdu něco znamená, neboť tu mluvíme o divadelní scéně, na níž nejlepší dramatici národa nespátřili světla ramp už téměř dvě desetiletí, kde vynikající herci byli umlčeni nebo odešli za hranice a kde se na repertoár domácích divadel dostanou ze zahraniční divadelní produkce pouze hry vybrané a schválené mocí úřední, zatímco všechno ostatní zapadá do hlubin potopené kultury, do “černých děr paměti” jak to příhodně nazývá Milan Šimečka.

Dosud vyšla dvě čísla časopisu *O divadle*. První čítá 224 stran, druhé 450. Čtenáře uvyklé časopisům mnohem útlejším asi takový rozsah překvapí. K tomu bych dodala tři poznámky na vysvětlenou: zaprvé – sám rozsah časopisu je dalším dokladem intenzivního myšlenkového a uměleckého dění, které probíhá mimo oficiální kulturu (někteří optimisté v něm spatřují jakési její prodloužení, odnož, která – zejména v oblasti divadla – jeví známky možnosti případné integrace – ale to je složitá otázka, kterou se zde nemůžeme zabývat); zadruhé – snad bychom měli *O divadle* spíše než za časopis považovat za ročenku vycházející dvakrát ročně a jako takové jí přiznat právo na větší rozsah. A zatřetí – mám-li být pragmatická –, kdyby bylo možno některé příspěvky citlivě zkrátit, zvýšila by se naděje na úspěch případných plánů na vydávání anglické (nebo jiné cizojazyčné) verze časopisu. Zdá se mi totiž, že zdejší tiskárny mají méně trpělivosti než ti, kdo s tak obdivuhodnou obtavostí pořizují strojopisné kopie samizdatových rukopisů.

Skutečně mezinárodní úroveň časopisu *O divadle* se projevuje například v tom, že se vyhýbá úzkému profesionalismu, že na svých stránkách

shromažďuje autory, herce a režiséry, že zkoumá perspektivy minulého a že je zároveň neustále zaostřen na současnou situaci, že umožňuje, aby se teorie a imaginace vzájemně doplňovaly – zkrátka, že má v sobě všechno, čeho je třeba k tomu, aby se mohlo dělat dobré divadlo a aby se o něm mohlo plodně a tvořivě uvažovat. V tomto ohledu by časopis *O divadle* mohl soutěžit s londýnským *The British Theatre Journal*, s newyorským *The Performing Arts Journal* nebo s *Modern Drama* z Toronta a s mnoha dalšími. Postrádá ovšem jednu, pro divadlo velmi důležitou stránku: vizuální účinek. Nemá pochopitelně žádné ilustrace. Je paradoxní, že i tady by bylo mnohé možno doplnit právě z mezinárodní divadelní scény. Například Royal Shakespeare Company by mohla poskytnout ilustrace k nejnovější hře Václava Havla *Pokoušení* (o níž se debatuje ve druhém čísle). *Théâtre au bout du fil* ze Ženevy by mohl dodat fotografie ze svého nastudování hry Milana Uhdeho *Modrý anděl*, přední německý divadelní časopis *Theater heute* ukázky z představení režirovaného Otomarem Krejčou ještě v době jeho pražského působení a archívy rakouské televize by třeba mohly zapůjčit fotografie Vlasty Chramostové.

Redaktoři a přispěvatelé této pozoruhodné publikace (ano, i ve své nynější podobě je to “publikace” a vstoupí do análů divadelní historie) si zaslouží blahopřání nejen k vysoké úrovni svého časopisu, ale také k tomu, jak se jim podařilo ukázat, že ačkoliv je dnes značné části divadelní kultury doma odepřeno oficiální uznání, české divadelnictví je stále velice živé.

Markéta Goetzová–Stankiewiczová.
(Z angličtiny přeložil A. G. Brain)

Anotovaný obsah prvních dvou čísel časopisu *O divadle*

(V levém sloupci jsou uvedena čísla stránek, údaj v hranaté závorce za titulem článku je bližší informace o tematice článku, o jeho obsahu apod. Mezititulky psané kapitálkami jsou názvy rubrik)

O DIVADLE I

04–11 Marie Vrbová, Sláva divadla /úvodník/

K ÚVAZE: HERECTVÍ

- 12–33 Karel Kraus, Herec a postava
34–39 Hynek Rýdl, O přítomnosti a absenci herecké výpovědi
39–57 Antonín Kropáček, Herec se vytrácí /k situaci v současném českém divadle/
58–68 aj, S mladým hercem o divadle /rozhovor o současném českém divadelnictví/

CO A JAK V DIVADLECH

- 69–79 Vilém Pojkar, Vystrašená činohra /bilance působení J. Fixy jako šéfa činohry Národního divadla, 1981–1985/
79–107 Zdeněk Urbánek, Porucha není teprv na jevišti / analýza dramaturgie a režie několika inscenací Shakespearova Othella/
107–116 Milan Uhde, Dutí lidé, vycpaní lidé /rozbor brněnské inscenace Ibsenova Nepřítele lidu /
116–123 Sergej Machonin, Revizor z Ústí /inscenace Gogolova Revizora/
123–127 František Pavlíček, Divadlo poetické – divadlo politické /o inscenaci Calderónova Život je sen/
128–131 Hana Borková, Klytaimnéstra /herecký výkon Jany Preissové/

NOVÁ ČESKÁ HRA: POKOUŠENÍ

- 132–137 Václav Havel, Daleko od divadla ... a v jeho spárech /výňatky z delšího článku/
138–157 Přátelé přišli autorovi /z dopisů o hře Pokoušení/

FILIPIKA

158–168 /AB/, Řeč o Nové scéně /kriticky o Nové scéně Národního divadla/

FEJETON

169–173 František Pavlíček, Raději mám svůj zpěv / vzpomínka na rozhovory s Jaroslavem Seiferem o divadle/

SOUVISLOSTI – PORTRÉTY – PŘIPOMENUTÍ

174–181 Václav Havel, Radok dnes
182–192 Václav Havel, Radokova práce s herci
192–201 vd, Dva francouzští dramatici /Jean Genêt, Samuel Beckett/

PŘELOŽILI JSME SI

202–215 Jean Rousset, Herec a jeho postava: od Dona Juana k Svatému Genesiovi
215–222 Danièle Sallenaveová, Zkoušky umění

DIVADLO ZA HUMNY

223–225 da, Situační zpráva z Francie

CO A JAK O DIVADLE

226–231 ŠP, Nesplacený dluh /o knize Zdeňka Hořínka, Drama, divadlo, divák/
232–234 a, Divadlo v české kultuře 19. století /referát o stejnojmenném sborníku/

PRO ARCHÍV

235–239 Soupis režii Alfreda Radoka
240–244 Beckett a Genêt v českých a slovenských překladech, divadlech a člancích

O DIVADLE II

1–21 Otomar Krejča, Výzva k naději

K ÚVAZE: ČESKÉ DRAMA

22–39 Marie Vrbová, O českém dramatu

- 39–86 Dramatici o dramatu /rozhovor S. Machonina s M. Uhdem, V. Havlem, F. Pavlíčkem a J. Topolem nad otázkami Karla Krause/
86–93 Hynek Rýdl, K divadlu autorské výpovědi

CO A JAK V DIVADLECH

- 94–103 Jiří Klos, Příležitostné hrdinství /o inscenaci hry R. Hlaváče Zvláštní řízení/
104–108 Květa Sedláková, Sen o schůzi /o inscenaci hry O. Daňka/
108–119 Jaroslava Davidová, K divadelním hrám Jiřího Hubače
120–124 Květa Sedláková, Mácha a Šotola /o Šotolově hře A jenom země bude má/
125–138 Sergej Machonin, Z pohádky do pohádky /recenze pěti her ze současnosti/
139–145 Hynek Rýdl, Dramatik groteskního tragismu /o hrách Karla Steigerwalda/

NOVÁ ČESKÁ HRA

- 146–164 Luboš Pistorius, Nový dramatik /o Daniele Fischerové/

FILIPIKA

- 165–175 Karel Pecka, Věk cynismu

FEJETON: VZPOMÍNÁNÍ NA LUDVÍKA AŠKENAZYHO

- 176–183 František Pavlíček, Báseň a pravda
183–188 Jiří Bezděk, Ještě jedna vzpomínka na Ludvíka Aškenazyho
188–194 as, Z dopisů Ludvíka Aškenazyho

SOUVISLOSTI – PORTRÉTY – PŘIPOMENUTÍ

- 195–238 Pozdravy Otomaru Krejčovi /k 65. narozeninám/
238–261 František Pavlíček, V Čelakovského sadech číslo 10: rozhovor s Vlastou Chramostovou
262–268 Vlasta Chramostová, Z příběhů a vzpomínek: tři úryvky z prózy Zcenzurovaný život
268–308 Zdeněk Urbánek, Otázky kladené pokoušenými /úvaha o divadle vyvolaná Havlovou hrou Pokoušení/

- 309–333 Milan Uhde, Návštěvy a navštívení Václava Havla /o hrách V. Havla/
334–336 sm, O jednom výročí /počernická inscenace Havlovy Žebrácké opery/
337–342 Václav Havel, Dopis Milanu Uhdemu
343–350 Jan Kopecký, False fire čili palba naslepo /k Uhedeho hře Král Vávra/
350–357 JT, Honza z Čech /k padesátinám Jana Třísky/
358–360 VH, Pavel z Teplic /k padesátinám Pavla Landovského/

PŘELOŽILI JSME SI

- 361–377 Paul Ricoeur, Zlý bůh a “tragická” vize existence
378–390 Danièle Sallenaveová, Zkoušky umění: pokračování

DIVADLO ZA HUMNY

- 391–412 Děje se v sovětských divadlech
412–420 Věra Dvořáková, Nenávisť k divadlu /o stejnojmenné anketě ve francouzské revue L'Art du théâtre/

CO A JAK O DIVADLE

- 421–424 mt, O Faustování s Havlem /o stejnojmenném samizdatovém sborníku/
424–429 ptl, Jiří Hájek, jak ho známe /ke knize J. Hájka Teorie umělecké kritiky/

PRO ARCHÍV

- 430–431 Hry Ludvíka Aškenazyho v českých divadlech
431–433 Soupis režii Otomara Krejči 1976–1986
433–438 Soupis divadelních rolí Vlasty Chramostové
438–439 Bytové divadlo Vlasty Chramostové
440–443 Divadelní, televizní a rozhlasové provedení her Václava Havla v letech 1975–1986
443 Hry Milana Uhedo v československých divadlech
444–445 Soupis divadelních rolí Jana Třísky v českých divadlech
445–447 Soupis divadelních rolí Pavla Landovského
448 Hry Pavla Landovského.

–vpn

NOVÝ SLOVENSKÝ ČASOPIS

K: marec, apríl, júl 1987; 35, 42, 65 s. formátu A4.

Strojopis, samizdat

Mám pred sebou tri čísla časopisu *K*. Ide o novú periodickú samizdatovú publikáciu, vychádzajúcu na Slovensku, ktorá pomáha dementovať často rozšírenú mienku, že Slovensko sa lepšie prispôsobilo reálnemu socializmu, že sa zmierilo s normalizovaným myslením a usmerňovanou kultúrou. Časopis je dôkazom, že sa mladá slovenská generácia nevzdala snahy myslieť samostatne a nepodľahnúť záplave propagandistických klišé a poloprávd.

V prvom čísle sa vydavatelia programovo hlásia k Dominikovi Tatarkovi, prozaikovi, ktorý je už dvadsať rokov odsúdený mlčať. Tatarka je pre nich " ... najväčšou postavou súčasnej slovenskej literatúry a jednou z najvýraznejších postáv slovenského spoločenského prostredia". Uverejňujú jeho britké komentáre *Navrávačky*, ktoré vyjdú o niekoľko mesiacov vo vydavateľstve Index. Časopis sa vracia aj k prípadu spisovateľky Hany Ponickéj, ktorá roku 1977 ostro vystúpila na obranu postihnutých slovenských spisovateľov. Z jej obsiahlej prózy *Lukavické zápisky 1977* citujú najotrasnejšiu pasáž, kde zástupcovia Zväzu slovenských spisovateľov stavajú Ponickú pred alternatívu: odvolať, alebo budú znášať následky nielen ona, ale aj príbuzní.

Referátom o prózach Leopolda Laholu *Posledná vec* spláca časopis dlh predstaviteľovi slovenského existencializmu. Zaujímavá je aj analýza dvoch nových slovenských časopisov, o ktorých sa referuje v čísle 1 a 2. *Mladé rozlety* sú

nový týždenník, vydávaný oficiálnym Zväzom slovenskej mládeže a *Dotyky* sú prílohou literárnej revue *Romboid* a sú vyhradené mladým autorom. Oba časopisy možno uviesť na spoločného menovateľa: ide o napodobneniny existujúcich časopisov pre dospelých a líšia sa od nich iba dátumom narodenia autorov.

V 2. čísle časopisu upútala moju pozornosť veta z článku týkajúceho sa českej perzekvovanej skupiny *Jazzová sekcia*. Autor vyznáva: "A predsa si musím zhotoviť svoju mapu skutočnosti, musím si nájsť cestičky, po ktorých chcem chodiť a rozoznávať tie, pred ktorými si treba dať pozor". Táto veta hádam najvýstižnejšie charakterizuje situáciu mladých ľudí, ktorí sú úplne ponechaní sami na seba, ak sa nechcú podriaďovať norme reálneho socializmu. Kam vedie takáto subordinácia, ukazuje uverejnený rozbor diela L'uboša Juríka, ktorý zaplatil Cézarovi viac, ako mu patrí, aby si vykúpil možnosť uverejniť niekoľko "liberálnejších" myšlienok.

Druhé číslo *K* upozorňuje tiež na český literárny časopis *Obsah*, kam prispievajú osvedčení a dnes nepublikovaní českí básnici, prozaici a kritici. Pôvodnú tvorbu zastupuje Milan Šimečka predtým už po česky publikovanou novelou *Balada o rovnováhe*, ktorej téma je originálna a predchnutá osobitným čiernym humorm, kým dve poviedky Olivera Svišť'a (č.1 a č.3) naznačujú, že sa ich autor vypracuje na dobrého prozaika.

Tretie číslo časopisu je príznačné tým, že sa ovel'a podrobnejšie a náročnejšie zapodieva súčasným stavom slovenskej kultúry. Podrobná analýza zjazdov jednotlivých umeleckých zvä-

zov, (spisovatel'ov, dramatikov a filmárov ako aj výtvarníkov) ukazuje, ako sa bojzhlivo rozbehnutá diskusia v predjazdovom období mení v záverečných rezolúciách na sterilné frázy, nechávajúce bokom podstatné problémy umeleckej tvorby. A všetko ostáva pri starom: nad'alej existujú spisovatelia, ktorí nesmú publikovať, a podľa údajov kritika V. Macka zo 200 filmov je vylúčených z distribúcie.

Odporúčame vydavateľom, aby pre prehl'adnosť uverejňovali obsah čísel tak, aby sa v nich čitateľ mohol lepšie orientovať, a želáme im, aby sústredili okolo časopisu čo najväčší počet mladých ľudí, dožadajúcich sa práva samostatne mysliet'.

Michal Kubín

NEZÁVISLÝ SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS V ČESKOSLOVENSKU

Rozsáhlý repertoár československého samizdatu byl obohacen o nový časopis *Sociologický obzor*. První dvě čísla, jež zatím letos vyšla, svědčí o vysoce profesionální práci jak redakce, která shromáždila řadu článků na skutečně zajímavá témata, tak přispívatelů, kteří píší neobyčejně čtivě. Oba oficiální sociologické časopisy, které v Československu vycházejí, jeden česky, druhý slovensky, by se mohly od tohoto samizdatu leccemu přiučit.

Pokud jde o zaměření časopisu, redakce *Sociologického obzoru* hned v úvodní poznámce k prvnímu číslu výslovně zdůrazňuje, že nechce prosazovat žádný apriorní program, který by bránil uveřejňování jiných názorů:

“Je-li nám čeho třeba především, tak nepochybně oně drobné práce, která snad postupně alespoň zčásti zaplní *proluku*, které se vytvořila ve společenském poznání v posledních dvaceti letech, proluku teoretickou, metodologickou, ale dokonce i elementárně informační. Ztratili jsme témeř zcela kontakt se světovou sociologií a předběhly nás země, na něž jsme ještě před dvaceti lety pohlíželi se shovívavou nadřazeností vědoucích. Tuto nesmírně obtížnou práci však nelze vykonat jinak než v klimatu *tolerance*, která umožňuje seznamovat se s koncepcemi rozmanitými a nezdánlivě vzájemně vylučujícími, která je apriorně nediskvalifikuje podle diskreditovaných kritérií příslušnosti k jediné povolené myšlenkové škole, která připouští jejich rozvíjení a obohacování o naše specifické sociální zkušenosti, jež jsou v mnoha ohledech nezaměnitelné.

A právě tuto *nezaměnitelnost naší doby* bychom chtěli odrážet všemi prostředky a formami, jež má k dispozici sociolog, který chtěl nechtě musí rezignovat na možnosti “velké počítačové vědy”. Věřme však lidovému úsloví, že všechno zlé bývá k něčemu dobré, a začněme, protože někdy a nějak se začít vskutku musí. Neboť cestu k horizontům sociologického vědění překonává, parafrázujeme-li čínskou moudrost, pouze jdoucí”.

Obě čísla nového *Sociologického obzoru* mají každé 103 stránky psané na stroji ob řádku. Prameny jednotlivých statí jsou uváděny přímo v jejich textu a k většině je připojena krátká bibliografie použité literatury. Články jsou podepsány plnými jmény, často novými v samizdatových edicích; poznámky a recenze jsou označeny iniciálami.

První číslo *Sociologického obzoru* přináší pět hlavních statí – od studie o “společnost feminizovaná nebo femininní” (J. Polehňa) přes úvahy o konzervativismu (L. Čep) a o “pádu řádu” (M. Piluša) až po článek o I. Kantovi (J. Benedikt). Kromě toho je v čísle několik recenzí knih, článků, ale také her sovětských autorů, dále několik poznámek, řada citátů z významných myslitelů, informace o nových publikacích a překlad článku T. Zaslavské “Přestavba a sociologie”, který vyšel 6. února 1987 v moskevské *Pravdě*.

Stati 2. čísla *Sociologického obzoru* se zabývají “společností retardovaného času” na základě konceptu francouzského sociologa G. Gurvitche o “zpožděném čase” (J. Polehňa), československým trestním právem (L. Čep), zákonem o umělém přerušení těhotenství (značka –z–), humanistickou sociologií F. Znanieckého (M. Piluša), étosem tvorby sovětského spisovatele Čingize Ajtmatova (J. Benedikt) a “60. léty jako nostalgií, realitou a mystifikací” (M. Piluša). Kromě obvyklých recenzí, poznámek a citátů obsahuje číslo také dva zajímavé dokumenty. První, “Svědomy a povinnost”, tvoří dopisy lékařky D.K. a českého ministerstva zdravotnictví o tom, zda lékař smí odmítnout účast na interrupci. Druhý dokument, “Tři statistiky”, přináší statistické tabulky o kriminalitě v Československu v letech 1976–1985; tyto údaje jsou zvláště užitečné, protože v posledních ročnících oficiální *Statistické ročenky* nejsou uvedeny.

Vydávání *Sociologického obzoru* posiluje doujem, že naděje na reformu mají v Československu příznivý vliv i v oblasti samizdatu. Řada nezávislých revuí politického a kulturního zaměření, nový slovenský samizdatový časopis,

ekonomická a historická sympozia, pokračující vydávání dokumentů Charty 77 a náboženské literatury, různé pravidelné i nepravidelné publikace andergraundu, to vše nasvědčuje, že v této zemi, o které se mnozí domnívali, že se tváří v tvář dogmatické “normalizace” vzdala všech aspirací na svobodný projev, dochází k rozvoji silné neoficiální kultury.

VVK

NEVÍTE O SBORNÍKU PSÍ?

Ani sbírky ČSDS, ač poměrně bohaté a systematicky doplňované, nejsou a nemohou být bohužel úplné. Chybí v nich mimo jiné například sborník, který vychází v Československu pod názvem, jímž je řecké písmeno PSÍ. Víme o něm zatím jen ze zprávy, kterou jsme dostali z Československa. Otiskujeme ji, jednak abychom své čtenáře informovali, jednak abychom je požádali o pomoc, to znamená o fotokopii, nebo ještě lépe o zapůjčení jednotlivých čísel, pokud se jim dostaly do rukou. Veškeré výlohy samozřejmě rádi uhradíme.

Redakce

Sborníky označené řeckým písmenem PSÍ vycházejí zatím jednou ročně v rozsahu třiceti až padesáti stran hustého strojopisného textu. Jednoroční frekvence je údajně dána technickými možnostmi, za příznivějších okolností by sborník zřejmě mohl vycházet častěji.

PSÍ znamená *psyché*. Sborníky vydávané pod tímto jménem jsou koncipovány monotematicky. Každý je věnován určitému teoretickému

nebo praktickému antropologickému tématu, jež vydavatelé pokládají za aktuální; jde o zřejmou snahu řídit se předpokládanou "společenskou objednávkou". Vydavatelé chtějí respektovat východiska empirických věd o člověku, snaží se však překonávat jejich scientismus a zdůrazňovat etickou, filozofickou a teologickou relevanci daného tématu.

Orientace sborníků (a jejich vydavatelů) je vysloveně křesťanská. Převažuje stanovisko katolického ekumenismu, případně nemilitantního katolicismu, ke slovu se však dostává i spiritualita protestantská a judaistická. Zdá se, a to je sympatické, že se vydavatelé vyhýbají konfesionálním sporům.

Sborníky přinášejí původní texty i překlady, zatím zejména z němčiny a angličtiny; také recenze seznamují hlavně s literaturou německou a anglosaskou. Sborníky jsou určeny humanitně vzdělaným čtenářům, především těm, kteří pracují s lidmi – vychovatelům, psychoterapeutům, poradcům atd. Vycházejí údajně v nákladu kolem 200 až 300 exemplářů. Jsou, pokud vím, dosti žádané a v distribuci se pamatuje také na mimopražské čtenáře, na Moravu a Slovensko, i když asi ve skromnější míře. V jednom případě, jak jsem zjistil, se sborník na Slovensku opisoval dál, a to opět česky.

I když jde o ediční činnost, zaměřenou víceméně na "elitní" čtenáře, je vítané, že sborníky čtou většinou lidé z praxe, ze "struktury", kteří mohou jejich podněty uvádět v život ve svém okruhu. Efekt této aktivity bude mít asi delší inkubační lhůtu, může však přispět k příznivému světonázorovému posunu čtenářů směrem antisicientistickým, protikonzumním a samozřejmě i protitotalitním.

Dosud vyšlé sborníky se zabývaly tematikou transcendentního rozměru lidského bytí ("vertikály"), psychologické a etické otázky viny a freudovské psychoanalýzy. Dále se chystají, pokud vím, sborníky o výchově, o sexualitě, o problému stáří a stárnutí atd. Jeden z původních textů uveřejněných ve sborníku *PSÍ* přinesly před časem římské *Studie* v trojčísle 104–107.

Podle mého názoru je na místě vydávání sborníků *PSÍ* uvítat a podpořit, zejména uchovájí-li si dosavadní smysl pro aktuálnost a pro ekumenicitu, která je zárukou širšího čtenářského ohlasu.

(Autor recenze není uveden)

SAMIZDATOVÉ EDICE

EDICE NOVÉ CESTY MYŠLENÍ (POKRAČOVÁNÍ)

Jak jsme uvedli v 1. čísle, ACTA chtějí pravidelně uveřejňovat nejen souhrnné seznamy a charakteristiky jednotlivých českých a slovenských samizdatových edic, ale také doplňky k nim, jakmile se ukáže jejich potřeba. V souladu s tím doplňujeme v tomto čísle seznam edice Nové cesty myšlení, otištěný minule, charakteristikami dalších sedmi svazků (č. 23 - 29). Charakteristiky byly zpracovány opět v Československu.

Redakce

23) T. R. Korder, *Konec tradičního Japonska. Platón v Syrakusách*. Praha 1986. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 174 stran. Záznam bytového filosofického semináře, pokračování svazku T. R. Korder, *Hledání aktuálního pojetí dějin*. Interpretace charakteru japonské dějinnosti a Pla-

tónových osudů za jeho syrakuského dobrodružství.

24) E. Kohák, *Krise rozumu a přirozený svět*. Praha 1967. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 157 stran. Nástin smyslu a pohybu myšlení v díla Jana Patočky. Připojen přehled prací J. Patočky. Vydáno u příležitosti desátého výročí filosofovy smrti.

25) M. Balabán, *Bojovníci a trpitelé*. Praha 1987. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 162 stran. Stručná starozákonní a židovská dějprava.

26) *Miscellanea ad honorem OTO MÁDR ad eius 70. annum completum*. Praha 1987. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 123 stran. Sborník prací k sedmdesátinám katolického kněze O. Mádra; přispěli B. Janát, V. Svobodová, A. Janoušek, L. Karfíková, Kalypton, J. Zvěřina, M. Holubová, L. O. a M. R., R. Palouš.

27) T. R. Korder, *Výběr záznamů průběhu bytového filosofického semináře paralelní kultury v Československu*. Praha 1987. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 218 stran. Výbor z dvou předchozích svazků této edice (č. 13 a 23), soustředěný kolem problematiky pojetí dějin zejména s ohledem na filosofii dějin E. Voegelina a J. Patočky.

28) R. Palouš, *K filosofii výchovy*. Praha 1987. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 233 stran. Zkoumání ontologických, epistemologických, metodologických, historických a politických východisek teorie výchovy neboli tzv. fundamentální agogiky. Vydáno u příležitosti nedožitých osmdesátin J. Patočky.

29) L. Hejdánek, *O filosofii nepředmětnosti*. Praha 1987. Strojopis B 5, vazba tuhé plátno, 154 stran. Dvě studie charakterizující autorovo filosofické zaměření, jedna z r. 1981, druhá z r. 1982.

NOVÉ KNIHY – PRO MEMORIA

RAPSÓDIE A MINIATURY

Ivan Kadlečík, *Rapsódie a miniatúry*. Edice Petlice, 144 stran. Praha 1987

Už sám dlouhý čas, který *Rapsódie a miniatúry* potřebovaly ke svému dozrání, říká mnoho o jejich rázu. V dnešní době úporného shonu za životem a úspěchem, je jistě výjimkou knížka, která to první v sobě docela přirozeně má a to druhé nehledá, a tak si může dávat na čas a růst celá dvě desetiletí po svém, to znamená list po li-

stu, větev po větvi, málem jako ty stromy, o nichž Kadlečík mluví s takovým procítěním a především porozuměním. Asi polovina knihy, připomíná autor, vznikla v sedmdesátých letech; a v této první verzi vyšla také r. 1976 v *Edici Petlici* pod názvem, který má dodnes. V dnešním vydání byl pouze první útlý svazek rozšířen o další texty, napsané, jak uvádí Kadlečík v závěrečné poznámce, “po menší pomlčce – nadýchnutí? – z víceméně náhodného popudu v letech 1984 – 1987”.

Ale i tak je těch próz jen asi šest desítek; a je-li dost ojedinělé jejich dlouhé zrání, je právě tak ojedinělý i jejich ráz. Váhám vůbec ty krátké, většinou stránkové nebo dvoustránkové texty nějak blíž označit, protože se příliš vymykají ustáleným žánrům běžných poetik. Jsou to zrovna tak zamyšlení jako apostrofy, krátké homelie, jako básně v próze, vzpomínky jako vyznání, přírodní črty jako minutové povídky a ještě leccos jiného, co tvoří vespolek osobitý útvar, odpovídající Kadlečíkově osobité vizi člověka a světa.

Tato Kadlečíkova osobitá vize člověka a světa je nepochybně také to hlavní, co *Rapsódie a miniatury* nabízejí čtenáři k zamyšlení a co z nich přes značné rozpětí doby jejich vzniku a repertoáru jejich námětů vytváří ucelenou knihu. Nezáleží přitom příliš, zda ji čteme, tak jak jdou jednotlivé texty za sebou, nebo zda se dáváme vést náhodou a intuicí jako třeba při čtení básní – nebo taky jistých knih Friedricha Nietzscheho, tuším že jediného filozofa, kterého Kadlečík dost překvapivě cituje jménem. Krátce, jednotlivá čísla *Rapsódií a miniatur* obstojí dobře i samostatně, ale jejich plný význam vystoupí, teprve když je pročteme všechny.

Důležitým jednotícím živlem Kadlečíkových próz je jejich konkrétnost. Všechny vycházejí z živého, stále obnovovaného kontaktu se skutečností, tou nejprostší a nejskromnější, každodenní skutečností, v níž žije, ať už má podobu půdy, kterou přerývá, stromů, které vysazuje nebo kácí, včel, o které se stará, rodiny, zejména dětí, které vodí ke křtu nebo na pohřby, ale také všech známých a neznámých předků, kteří představují jeho kořeny, jeho fyzický i duchovní rod,

jeho osobní i nadosobní tradici, jež se v jeho případě vyznačuje navíc osobitými rysy slovenského evangelictví. A právě tak konkrétní je Kadlečíkův kontakt s duchovním světem, s knihou, jejímž symbolem jsou staré rodinné kancionály, nebo s hudbou, kterou doslova ztělesňují varhany, o nichž dovede nejen se zanícením mluvit, ale také na ně hrát a dokonce je ladit a opravovat. O tom všem mluví jeho prózy, věčně, prostě, samozřejmě, s bezpečnou znalostí věci, ale také netajeným zanícením. Právě to, tato věčnost i to zanícení, tvoří u Kadlečíka pevné pouto mezi jedincem a kosmem: *Rapsódie a miniatury* patří ke knihám, dnes dost vzácným, které člověku naznačují, že lze být v tomto světě doma.

I Kadlečík ovšem ví o věcech, které nám v tom brání. Jednou z nich je nepochybně stále větší nadvláda slova nad skutečností. Je to jev, ke kterému se *Rapsódie a miniatury* vrací stále znovu – a zcela právem: jde totiž o jeden z neaktuálnějších problémů dnešního života, zejména života v zemi, kde žije autor *Rapsódií a miniatur*. Orwell pro to vynalezl neologismus *newspeak*, Francouzi tomu říkají – prý pod vlivem polštiny – *langue de bois*, tedy *dřevěný*, nebo snad lépe *dubový jazyk*, Czeslaw Milosz to v podtitulu své eseje *Ztročená myšlenka* nazval *logokracie*, Ivan Kadlečík to pojmenoval *metajazyk*. A hned názorně vysvětluje, co tím myslí: “Jako primitivní kmeny vystačíme, zdá se, málem s desíti nebo dvaceti slovy. Diskutér v rozhlase asi čtvrt hodiny pohazoval několika slovy, dutými kuličkami (i když předstírají obřadnou posvátnost) – a celková výpověď setrvávala – nekompromisně – na nulovém bodě až do výnosného konce. Při použití libovolného množství odstředěných spojek, částic a neurčitých zájmen lze tak v řeči vy-

stačit s několika málo slovy i několik hodin: teoreticky to vypočítali na počítači a prakticky to dokázali schopnější řečníci a nevinní papoušci, které tu nechci urazit, protože ti nedokážou od přírody používat tvořivým způsobem samostatně spojek, částic a zájmen. Skutečnost se rozplynula, rozpustila nebo vypařila, živá voda změnila svou substanci v páru řídkých a lehkých slov”.

Hned na to jako dobrý pedagog a taky trochu kazatel autor *Rapsodií a miniatur* ukazuje na konkrétním případě, v co se v takovém jazyce dovede proměnit i ta nejjednodušší skutečnost, jako třeba chléb: pro rozhlasové a jiné diskutéry je to “přes trvajících objektivní problémy realizovaný finální produkt pekárenského průmyslu”. Ve světě, kde vládnou s takovou svévolí pouhá slova, se skutečnost opravdu rozplývá v nic, v takovém světě je opravdu možné a dovolené všechno, protože tam se dá všechno, včetně největších lží, křivd a zločinů, nejen zastříť, ale třeba i ospravedlnit kouřovou clonou slov. Aniž by horlil, aniž by to dokazoval drastickými příklady, Kadlečík ukazuje, jakým smrtelným nebezpečím pro všechno živé je to, čemu říká *metajazyk*, a uzavírá: “Metajazyk je občanským průkazem vymyšlené skutečnosti těch, které pravá skutečnost nechce a nesmí zajímat: jejich žargon nic nepostihuje, jen kličkuje kolem husté horké kaše. (...) Metajazyk jen beznadějně maskuje ustrašené ignorantství, nenávisť k matce skutečnosti, k prababičce hmotě”.

Ivan Kadlečík jistě neměl v úmyslu účastnit se diskuse o smyslu a oprávněnosti tzv. nezávislé literatury v Československu. Přesto však k ní bezděky řekl své slovo: jeho kniha potvrzuje, že

prvním úkolem a zároveň ospravedlněním takové literatury je obrana a oslava *lidské* skutečnosti pomocí *lidského* jazyka.

J. V.

ZVĚSTOVÁNÍ MILANA UHDEHO

Zvláštní shodou okolností dorazila do Spolkové republiky hra Milana Uhdeho *Zvěstování aneb Bedřichu, ty jsi anděl* přesně v době, kdy sem z NDR došel i třídílný televizní seriál o životě Bedřicha Engelse nazvaný *Let sokola*. *Letu* se dostalo na prvním programu (ARD) nejlepšího vysílacího času. Diváci i recenzenti se tak mohli pocívit v historii “MDH”. Tak se totiž v Československu (a jistě i v zemi původu tohoto televizního díla) zkracuje ideologicky preparovaná dějinná retrospektiva mezinárodního dělnického hnutí a jeho protagonistů. Bylo také možné si postesknout nad tím, co by se asi bývalo bylo odehrávalo jinak a lépe, kdyby právě nejlepší myšlenky nejlepších lidí zůstaly v nejlepších hlavách a nejlepších rukou. Jako když se třeba ty Marxovy – žel jenom na krátký čas – očitly v hlavě a rukách obětavého přítele z Wuppertalu.

Nemyslím, že se v takovém duchovním klimatu bude námětově příbuzné hře Milana Uhdeho dařit se stejným úspěchem. Na rozdíl od panoramaticko-socialistického Hollywoodu z NDR se český autor věnuje vlastně jen malé epizodě ze života revolucionářů. Navíc tak činí se zkušeností a odvahou umělce poučeného na reáliích revoluční praxe zemí, kde skurilní texty jako *Dialektika přírody* či *Anti-Dühring*, které

kdysi wuppertalský přítel Marxův sepsal, slouží už po generace za povinnou četbu studentů bez rozdílu povinně studujících ... inu: MDH. A ovšem už po generace jsou předmětem často jen stěží utajovaného gaudia. Uhde však – pozor – není žádný politický polemik. Má pouze ideologii, jejímiž nositeli a tvůrci se zabývá, dokonale v malíčku. Zná její lákavé, její sirénické melodie. Zná takřkajíc její dobré důvody a nezesměšňuje je v nejmenším. Co ho zajímá, je “konkrétní nelidskost” “dialektiky konkrétního”.

Komediální rámec hry mu báječně přihrává. Známa – a přesto velmi bystře přehlížená – příhoda Marxova poměru k rodinné služce v době londýnského pobytu Marxových je osou dramatické situace. Revolucionář Max – tato drobná obměna hrdinova jména odkazuje k obecně platným závěrům, které tu třeba vyvozovat – je konfrontován se skutečností nejskutečnější: s těhotenstvím služtičky. Engelův (podobná obměna jména) “andělský” zásah, který Maxovi pomůže z bryndy, tvoří neočistně očistný závěr hry. Tím, že Engel vezme otcovství na sebe, umožní marxistické kategorii praxe, která, jak víme, byla prohlášena za základní měřítko pravdy, fungovat v jejím nejnefilozofičtějším, ale nejspíš přece jen pravdivém smyslu: totiž jako praktikování lži.

Téma kusu je zároveň persifláží kdysi tak hojně produkovaných her kritického realismu odhalujících tzv. pravou tvář buržoázní společnosti. Ibsen takové kusy psával v době Maxo-Marxově a otec proletářů jim s oblibou tleskal. Snad přinejmenším četl tehdy skandalózní Strašidla, ve kterých jde o podobné faux-pas. Dnes díla tohoto druhu sklízí úspěchy nejspíš

právě pro onu zvířecí vážnost, se kterou buržoázní děti svým buržoázním rodičům čtou levity, aniž by cokoli odložily z rodičovských ctností – s výjimkou právě dělání peněz. Shlédl jsem nedávno nejnovější bonnskou inscenaci Ibsenova strašidelného kusu hratelného dnes nejspíš už jenom jako polofraška ... avšak v mé nové, vážné vlasti publikum mé záchvaty smíchu provázelo káravými pohledy.

Uhde přirozeně komediální půdu neopouští. Konverzační ráz mu slouží k předestření ideologického žvástu v jeho celé, ještě ničím nenarušené kráse. Čistota idejí je tu to hlavní, fungování “historických zákonů”. *Docta ignorantia*, která už to dotáhla tak daleko, že se zcela neo-hroženě pokládá za jedinou *sapientii!* Neboli: lidská moudrost, kdysi pokládaná za užitečný druh poučené nevědomosti, dobrovolně se podřizující zákonům, na které nemá a nemůže mít vliv, dospěla tak daleko, aby se prohlásila za potenciálně zcela dokonalé vědění o světě. Vědění, kterému se ovšem musí vše ostatní podřídit.

Toto zeslužebňování věcí i bytostí je generální. Nevyhne se mu tím spíše ani bytost tak nepatrná jako právě služka. Nová panskost, založená na přesvědčení o poznaném chodu univerza, se ovšem rozkukluje jako univerzální způsob (technika) rušení originality lidských životů. Ne těhotné břicho malé L., nýbrž porodní bolesti zárného zítřka – to je, oč běží. Anděl Engel přináší paradoxní blahou zvěst, ono praktické “jak”, na jehož základě se lze ze “základny” vrátit do “nadstavby”, ze světa skutků do světa dum. Engel je takto ovšem i andělem toho, čemu se v hantýrce všech Maxů říká “sme-

tiště dějin". Je odklizečem nežádoucího. Mužem, bez něhož Maxové nejsou ničím. Tak jako akrobat v cirkuse se neobejde bez svého spodáka. Smějeme se. Così jako komické duo Miki-Fiki se nám předvádí, ale situace sama je modelová. Je modelová právě v těch geografických zónách, kde socialismus není ještě zcela reálný.

Uhde to tam bude mít těžké ... byt' je autorem literárně vynikajícího textu, který navíc

PODĚKOVÁNÍ

Představenstvo ČSDS děkuje všem, kdo přispěli v posledních třech měsících svými dary k rozšíření knihovny a sbírek Střediska nebo je podpořili finančně.

Helena Goetzová, Vancouver, Kanada
Dr. Markéta Goetzová-Stankiewiczová,
Vancouver

Dr. Marie Hrabíková-Šámalová, Detroit, USA

Dr. Vilma Iggersová, Buffalo, USA

Dr. Miloslav Káňa, Kostnice

Jiří Kolář, Paříž

Dr. Radomír Luža, New Orleans, USA

Antonín Málek, Kolín n. R

Zdeněk Mastník, Londýn

Dr. Jan Rubeš, Brusel

Karel Trinkewitz, Hamburk

ČSDS přijímá peněžní dary prostřednictvím "Kulturamt der Landeshauptstadt Hannover". Šeky vystavené na "Dokumentationszentrum" s označením "Spende", můžete zasílat na naši adresu, anebo je poukazovat na *Kreissparkasse Peine (BLZ 252 500 01), Kto-Nr. 35 000 595, "Dokumentationszentrum - Spendenkonto"*. Přejete-li si, aby darovaná částka byla vynaložena na určitý jmenovitý cíl, uveďte prosím název projektu (např. Patočkovy Spisy, Katalog, Annual Survey apod).

snad nejdalekosáhleji vybočuje z uzancí nelicencované české literatury, již tak často charakterizuje sebestížnost a sebereportáž. Mluví totiž k zdejšímu publiku přímo – a o nepříjemném, neumožňuje mu onen tradiční kukuč do akvária, s kterým ono tak často provází "témata z východu". Ale tím snad lépe.

Jiří Gruša

CENA JIŘIHO LEDERERA

Dva časopisy v Paříži, polská revue *Zeszyty literackie* a československý čtvrtletník *Svědectví*, udělily v říjnu 1987 už podruhé Cenu Jiřího Lederera. Byl jí poctěn pan Petr Pospíchal, signatář Charty 77 a člen Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Dvacetšestiletý Petr Pospíchal žijící v Brně se zasloužil o plodnou spolupráci mezi polským a československým hnutím občanské iniciativy v oblasti lidských práv, literatury a umění. Za tuto svou činnost byl Petr Pospíchal několikrát odsouzen a vězněn. Letos v únoru vydal Prozatimní výbor *Solidarity* prohlášení, v němž oceňuje Pospíchalův přínos "k zápasům, které vedou naše národy za svobodu".

Jiří Lederer, jehož jméno cena nese, byl český novinář, který po léta usiloval o československo-polské sblížení. Zemřel v exilu 12. října 1983. Cena ve výši 5000 francouzských franků se uděluje Polákům, Čechům a Slovákům, kteří soustavně přispívají k rozvoji vzájemného svobodného kulturně politického poznání a dorozumění.

V. Černý: K výročí smrti T. G. Masaryka
 R. Pithart: Jedno svědectví o Masarykově hledání
 M. Červenka: Ještě jai... "viditelné církve"
 P. Ložar: Země, kterou ti ukážu
 E. Kríseová: Zlatokožec a řeka
 J. Kratochvíl: Plomba
 K. Pecka: Hledači pokladů
 Zb. Hejda: Pobyt v sanatoriu
 E. Kantůrková: Dny mužů
 Zb. Urbánek: Náhoda na krátkých vlnách
 K. Hvidalá-J. Němec: Krok stranou
 M. Kuavý: Rozhoduje vlastník
 M. Jungmann: Otvírání pastí na kritiku
 S. Machonin: Záznam /červenec 1987/
 J. Trefulka: Jazykový koutek
 M. Šimečka: Příspěvek do Frankenu
 V. Havel: Setkání s Gorbačovem
 L. Vaculík: Letní tramvaj /červenec/
 Srpnový den /srpen/
 Proč píšu /září

Příloha: J. Křen, Historické proměny češtiny

Září 1987

Walt Whitman
 Zdeněk Urbánek
 Jiřina Hauková
 Zdeněk Rotrekl
 Viktor Jerofejev
 Miroslav Červenka
 Lenka Procházková
 Milan Uhde
 Jakub Jakobeus
 J. P.
 František Kautman
 Vladimír Pistorius
 Milan Jungmann
 Sofgej Machonin
 /Z katalogu výstavy/
 Dopis spisovatelů
 Ústavu pro jazyk český
 Ludvík Vaculík
 J. Kratochvíl a M. Uhde
 o Jaroslavem Šabatou

Téma mého zpěvu...
 Odpověď na výtku
 Spodní proudy
 Cesta do Panuel
 Život s idiotem
 Psi místa, myši chvíle
 O babě hladové
 Krajina pro zázrak
 Cesty k tobě
 Je švejk "švejkem"?
 O generačních pocitech...
 Ještě jednou "Stárnoucí literatura"
 Trojí pohled na českou literaturu
 Zpráva o Vojkovi v malém divadle
 Rudolf Němec
 ... a odpověď
 Naše slavnosti
 Kdy už čas oponou trhne?

Ř Í J E N 87

O B S A H

Faksimile titulní stránky dvou čísel samizdatového periodika OBSAH

Obsah vychází desetkrát do roka s výjimkou prázdninových měsíců července a srpna. Rozsah jedné složky – jednotlivé *Obsahy* nejsou svázané ani sešity a texty v jednotlivých složkách nejsou průběžně číslovány – se pohybuje od sta do stodevadesáti stran, jen výjimečně má složka méně než sto stran. Jednou do roka vychází pak výběr ze všech desíti složek *Obsahu* předcházejícího roku pod názvem *Z Obsahu* s uvedením příslušného kalendářního roku. Sborníky *Z Obsahu* mívají okolo šesti set stran, *Z Obsahu 1986* má dokonce 736 stran formátu A5.

ČLÁNKY/STUDIE

- /01/ o naší evropě /czesław mitosz/
/12/ jiný, a přece tento svět /rudolf starý/

MÍSTO ROZHOVORU

- /26/ pařížský deník /jan vladislav/

O KNIHÁCH

- /34/ vaculíkův další experiment /-bn-/
/43/ i v absurdním světě má naděje své místo /k/žádný/
/47/ kritik josef vohryzek /františek kautman/
/53/ kassandra anebo démosthenes /ir/
/58/ a + s / co a jak /petr fidelius/

OPERNÍ HLÍDKA

- /69/ údiv vídeňských kritiků /caruso/

GLOSÝ

- /73/ jak jsem se dostal k plotněčtině /milan hžbl/
/79/ cenzura budiž pochválena /ir/

DISKUSE

- /83/ filosofie/nebo filozofie? /vii/ /-df-/
/85/ pařížský deník

KNIŽNÍ ZPRAVODAJ

ČLÁNKY/STUDIE

- /01/ diskuse na téma jedné klímovy věty /ivon dubský/
/35/ filosofická psychologie/
nebo filosofie psychy? /rudolf starý/
/43/ diskuse o postmoderně /-hd-/
/47/ paměť hrůzy /simone de beauvoir/
/51/ skrytá tvář české literatury /-ran-/
/55/ díre - bohužel nejen v hlavě /k/žádný/

O KNIHÁCH

- /35/ filosofická psychologie/
nebo filosofie psychy? /rudolf starý/
/43/ diskuse o postmoderně /-hd-/
/47/ paměť hrůzy /simone de beauvoir/
/51/ skrytá tvář české literatury /-ran-/
/55/ díre - bohužel nejen v hlavě /k/žádný/

DOKUMENT

- /61/ poděkování universitě v amsterodamu /l/hejdánek/
/64/ těla v opeře /caruso/

OPERNÍ HLÍDKA

- /64/ těla v opeře /caruso/

HIS MASTER'S ROCK

- /67/ dr. max/veše tělo... uletělo /elvis/

TELEVIZE

- /71/ mamí, proč tu mají všichni tek/
000 krátký nožičky? /elfréd eltschul/
/80/ češství a světovost /karel severa/
/83/ úspěchy mullerizace /f/kautman/
/85/ pařížský deník /jan vladislav/

GLOSÝ

- /80/ češství a světovost /karel severa/
/83/ úspěchy mullerizace /f/kautman/
/85/ pařížský deník /jan vladislav/

DISKUSE

- /91/ obec otřesených/anebo postižených? /petr rezek/
/104/ kriticky o evitákovi /jm/

KNIŽNÍ ZPRAVODAJ

Faksimile titulní stránky dvou svazků samizdatového čtvrtletníku Kritický sborník. (Kritický sborník vychází pravidelně od roku 1981, letošní ročník je v pořadí už sedmý.)

F. S. Maslov

IN MEMORIAM

1937 - 1987

Na této 3. straně obálky, kterou jsme v prvním ročníku Act vyhradili pro mimořádné záležitosti, jsme chtěli původně umístit grafiku k uctění památky Tomáše Garrigua Masaryka. Rozhodli jsme se však dát ji vytisknout na zvláštní list, který lze bez poškození čísla vystříhnout a dát zarámovat. Tato grafika má pozoruhodnou historii: byla pořízena ze štočku, který jako kopii původního dřevorytu Maxe Švabinského (1902) vytvořili v roce 1987 anonymní tvůrci v Československu a dali jej k dispozici ČSDS.

Pro příští čísla Act připravujeme:

Texty přednesené v sekci *Česká tvorba v kontextu současné literatury* na zasedání výroční konference Americké slavistické společnosti (AAASS) v Bostonu 5. listopadu 1987:

M. Goetzová-Stankiewiczová: *Pět českých romanopisců se bere za věc světa: Gruša, Klíma, Kundera, Škvorecký, Vaculík;*

J. Gruša, Putovní ghetto jejich úděl;

J. Vladislav, *Václav Havel: odpovědnost jako osud.*

Edice Petlice 1972-1986

Seznam všech vycházejících českých a slovenských samizdatových časopisů

Historické sborníky 1-21: registry článků a studií uveřejněných v samizdatovém historickém periodiku v letech 1978-1987

Milan Jungmann, *Skici k portrétům vzdorujících (poznámky k současné české literatuře)*

Metajazyk je občianskym preukazom vymyslenej skutočnosti tých, ktorých pravá skutočnosť nechce a nesmie zaujímať: ich žargón nič netriafa, iba kl'učkuje okolo horúcej hustej kaše ... Metajazyk iba beznádejne maskuje strachuplné ignorantstvo, nenávisť k matke skutočnosti, k prababičke hmote.

Ivan Kadlečík (Martin)

Česká literatura a celé české společenské vědomí se hloupě ochuzuje o určité poznání, ale i o některé krásy, když nebere slovenskou literaturu na zřetel aspoň tak, jak Slováci berou českou.

Ludvík Vaculík (Praha)

Doufáme, že se situace výraznělepší tím, že začala vycházet Acta, od nichž si slibují, že budou systematicky informovat, co se v nezávislém či samizdatovém tisku doma děje, že budou anoncovat periodika a knížky, dokonce i ty, které sice Dokumentační středisko nemá, ale může o nich převzít informaci odjinud.

Václav Havel (Praha)

